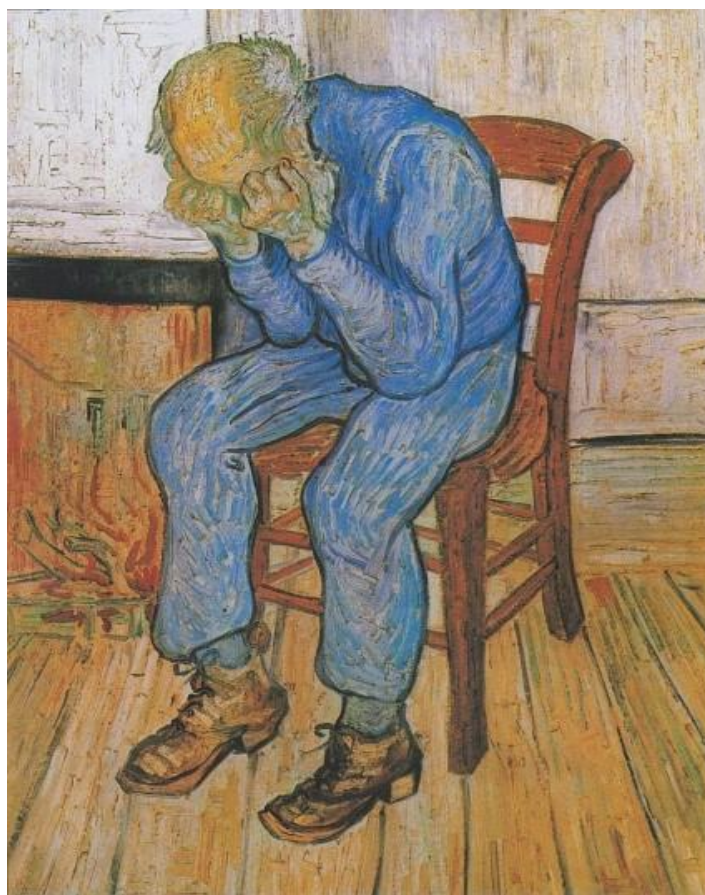

**Sedmi simpozijum
“Medicina u umetnosti” Zaječar 2020.**

U organizaciji Srpskog lekarskog društva, podružnice Zaječar
11. decembar 2020. godine

Glasilo zaječarske podružnice Srpskog lekarskog društva
The Bulletin of the Zaječar branch of the Serbian Medical Association

Izlazi od 1976.
has been published since 1976.

UREDNIŠTVO/ EDITORIAL

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK/ EDITOR-IN-CHIEF & RESPONSIBLE EDITOR

Prim Dr Sc med Dušan Bastać /MD, MSc, PhD/, Zaječar

POMOĆNIK GLAVNOG I ODGOVORNOG UREDNIKA/ ASSISTANT EDITOR

Prim Dr sci med Biserka Tirmeštajn-Janković /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Dr med Zoran Jelenković /MD/, Zaječar

ČLANOVI UREDNIŠTVA TMG

Prim Mr Sc Dr med Bratimirka Jelenković /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Mr Sc Dr med Zoran Joksimović /MD, MSc, /, Bor
Dr med Marija Ilić /MD/, Zaječar

SEKRETARI UREDNIŠTVA/ EDITORIAL SECRETARIES

Dr med Anastasija Raščanin /MD/, Zaječar
Dr med Ivana Arandelović /MD/, Zaječar

TEHNIČKI UREDNIK/ TECHNICAL EDITOR

Petar Basić, Zaječar

UREĐIVAČKI ODBOR/EDITORIAL BOARD

Akademik Prof. Dr Dragan Micić /MD, PhD/, Beograd
Prof. Dr Nebojša Paunković /MD, MSc, PhD/, Zaječar,
Prim Dr Radoš Žikić (MD), Zaječar,
Prim Dr Sc med Dušan Bastać /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Prof. Dr Biljana Kocić /MD, PhD/, Niš
Prof. Dr. Goran Bjelaković /MD, PhD/, Niš
Doc. Dr Bojana Stamenković /assist. prof, MD, PhD/, Niš
Prim Dr sci. med. Petar Paunović /MD, PhD/, Rajac
Prim Mr Sc Dr med Bratimirka Jelenković /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Prim Dr sci med Biserka Tirmeštajn-Janković /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Prim Dr sci. med. Aleksandar Aleksić, /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Prim Dr sci. med. Vladimir Mitov, /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Prim Mr. sci. med. Dr Predrag Marušić /MD, MSc/, Zaječar
Prim Mr. sci. med. Dr Olica Radovanović /MD, MSc/, Zaječar
Prim Dr sci. med Željka Aleksić /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Dr Emil Vlajić /MD/, Zaječar

LEKTORI/PROOFREADERS

Srpski jezik/Serbian language:

Prof srpskog jezika Violeta Simić, philologist, Zaječar

Engleski jezik/English language:

Prof engleskog jezika Slobodanka Stanković Petrović, philologist Zaječar
Milan Jovanović, stručni prevodilac za engleski jezik

VLASNIK I IZDAVAČ/OWNER AND PUBLISHER

Srpsko lekarsko društvo, podružnica Zaječar/
Serbian Medical Society, Branch of Zaječar
web adresa/web address: www.sldzajecar.org.rs

ADRESA REDAKCIJE/EDITORIAL OFFICE

Timočki medicinski glasnik
Zdravstveni centar Zaječar
Pedijatrijska služba
Rasadnička bb, 19000 Zaječar

ADRESA ELEKTRONSKE POŠTE/E-MAIL

tmglasnik@gmail.com
dusanbastac@gmail.com

WEB ADRESA/WEB ADDRESS

www.tmg.org.rs

Časopis izlazi četiri puta godišnje./The Journal is published four times per year.

TEKUĆI RAČUN/ CURRENT ACCOUNT

Srpsko lekarsko društvo, podružnica Zaječar 205-167929-22

ŠTAMPA/PRINTED BY

Spasa, Knjaževac

TIRAŽ/CIRCULATION 500 primeraka/500 copies

CIP - Каталогизacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

61

TIMOČKI medicinski glasnik /
glavni i odgovorni urednik Prim Dr Sc med
Dušan Bastać; - God. 1, br. 1 (1976)-
- Zaječar : Srpsko lekarsko društvo,
podružnica Zaječar, 1976- (Knjaževac :
Spasa). - 30 cm

Dostupno i na: <http://www.tmg.org.rs>. -
Tromesečno

ISSN 0350-2899 = Timočki medicinski glasnik
COBISS.SR-ID 5508610

Sedmi simpozijum «MEDICINA U UMETNOSTI» Zaječar 2020.

PROGRAM SIMPOZIJUMA MEDICINA U UMETNOSTI 7

Petak, 11. 12. 2020. godine, početak u 12h
Simpozijum će se održati on-lajn u vidu vebinara

1. Dejan Dimić, Beograd: **ŽAN ANTOAN VATO - ROKOKO OBOJEN LETARIJOM**
2. Ivana Mihajlović, Novi Sad: **PSIHOPATOLOGIJA GLAVNOG JUNAKA U FILMU „TAKSISTA“**
3. Kornelia-Đaković Švajcer, Novi Sad: **UMETNIK ISPRED BOLESNIČKE POSTELJE**
4. Ljubomir Panajotović, Beograd: **KOVID 19 U UMETNOSTI**
5. Srđa Zlopaša, Beograd: **DEPRESIVNA POZICIJA I KREATIVNOST**
6. Srđan Milovanović, Beograd: **LIKOVNI IZRAŽAJ DUŠEVNO OBOLELIH IZ UGLA PSIHIJATRA**
7. Milena Božinović: **MARINA ABRAMOVIĆ-LJUDSKO TELO KAO PLATNO**
8. Snežana Kecojević-Miljević, Beograd: **PSIHOTERAPIJA I PISANJE**
9. Dušan Đurić, Kragujevac: **SEKSUALNE DEVIACIJE I SEKSUALNO PRENOSIVE BOLESTI U ULIKSU**
10. Milan Božinović, Novi Sad: **LEKAR U EPIDEMIJI – DR BERNARD RIJE (DR BERNARD RIEUX) IZ ROMANA "KUGA" ALBERTA KAMIJA**
11. Nebojša Božinović, Niš: **ART TERAPIJA I MEDICINA**
12. Emil Vlajić, Zaječar: **KAKO PREŽIVETI STAROST – vodič za starenje u slikama**
13. Maja Radanović, Novi Sad: **LEKAR KAO KONZUMENT KULTURE U DOBA KORONE Prikaz slučaja- Autoportret**
14. Vladimir Biočanin, Pančevo: **BEZUBOST NA SLIKAMA POZNATIH UMETNIKA**
15. Dr Bojana Cokić, Zaječar: **VIZUELNO PRIKAZIVANJE GOJAZNOSTI**
16. Dr Bratimirka Jelenković, Zaječar: **PREVENCIJA I LEČENJE PREKOMERNE UHRANJENOSTI**

ORGANIZACIONI ODBOR
Srpsko lekarsko društvo Podružnica Zajecar

Prim Mr sci. med. dr Bratimirka Jelenkovic (predsednik organizacionionog odbora)

Prim Dr sci. med. dr Dušan Bastac

Dr Brankica Vasić

Dr Emil Vlajić

Dr Ljiljana Jovanović

Ada Vlajić

Prim. Dr sci. med. dr Vladimir Mitov

Prim Mr sci. med. dr Predrag Marušić

Dr Zoran Jelenkovic

Prim. dr Vera Najdanovic Mandic

Dr Rade Kostić

Dr Goran Jović

Dr Biljana Popović

Dr Biljana Stanković

Dr Miloš Protić

Dr Danijela Ćirić

Dr Vesna Petković

Dr Marko Jović

Dr Tanja Jović

Dr Zorica Stojadinović

Dr Ivica Urošević

Jasmina Nikolić

Zdravstveni centra Zaječar, Zaječar

Direktor Zdravstvenog centra Zaječar: Dr Miroslav Stojanović

Direktor Bolnice: Dr Ivica Milosavljević

Direktor Doma zdravlja: Dr Bojana Radojević

Specijalna bolnica za rehabilitaciju "Gamzigrad"

Direktor: Dr Rade Kostić

Sekcija za umetnost, kulturu i humanost Srpskog lekarskog društva

Predsednik: Akad. med. Vladimir Jokanović

PROGRAMSKI ODBOR

1. Dr Emil Vlajić, Neuropsihijatar, ZC Zaječar. Uža naučna doblast: Neurologija, epileptologija.

Članovi:

2. Prof. dr med. sci. Kornelia Đaković Švajcer, profesor farmakologije, toksikologije, farmakoepidemiologije i kliničke farmakologije. Novi Sad.

3. Prof. dr Ljubomir Panajotović, specijalista plastične hirurgije. Beograd

4. Prof dr Dušan Đurić, Vanredni profesor. Medicinski fakultet u Kragujevcu

5. Prof. dr Vladimir Biočanin, Stomatološki fakultet u Pančevu, Univerzitet privredna akademija u Novom Sadu, Srbija.

6. Doc. dr Svetlana Stojkov, Profesor strukovnih studija/docent. Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača i trenera u Subotici/Farmaceutski fakultet Privredna akademija Novi Sad.

7. Prof. Dr Srđan Milovanović. Doktor medicine, specijalista psihijatrije, Prof Medicinskog fakulteta. Klinika za psihijatriju KCS

8. Dejan Dimić. Dr.sci med. specijalista pneumoftziologije. Gradski zavod za plućne bolesti i tuberkulozu Beograd

9. Prim. dr Bojana Cokić. Dečije odeljenje, Zdravstveni centar Zaječar.

10. Prim. mr sci med dr Bratimirka Jelenković. Dečije odeljenje, Zdravstveni centar Zaječar

11. Mr sci med dr Srđa Zlopaša. Lekar, specijalista psihijatrije. Klinika za psihijatriju, KCS

Akreditacija

Sedmi simpozijum "Medicina u umetnosti" Zaječar 2020. je na osnovu odluke ZDRAVSTVENOG SAVETA Srbije Broj: 153-02-840/2020-01. od 08. 2020. akreditovan pod rednim brojem A-1-1504/20 (red 26), kao "Nacionalni simpozijum".

CILJNA GRUPA: Lekari, Stomatolozi, Farmaceuti, Psiholozi, Biohemičari. Medicinske sestre, Zdravstveni tehničari

**TJMOČKI
MEDICINSKI
GLASNIK**

**TJ MOK
MEDICAL
GAZETTE**

Objavljeni sažeci u zborniku ne podležu stručnoj recenziji ni lektorisanju i štampaju se u obliku u kojem su ih autori poslali. Za sve stručne navode i jezičke greške odgovornost snose isključivo autori.

Uredništvo TMG

1. ŽAN ANTOAN VATO – ROKOKO OBOJEN LETARGIJOM

Dimić Dejan (1), Dimić N.(2), Dimić I.(3), Damnjanović I.(4)

- (1) GRADSKI ZAVOD ZA PLUĆNE BOLESTI I TB BEOGRAD
 (2) KBC "DR DRAGIŠA MIŠOVIĆ DEDINJE"
 (3) ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU RADNIKA ŽELEZNICE SRBIJE
 (4) ADOC D.O.O. BEOGRAD

Rokoko je umetnički stil, završni oblik baroka koji se pojavio u XVIII veku, delimično kao reakcija na dinamična i mračna dela nastala tokom XVII veka. Odlikuju ga slikovitost i bogatstvo dekorativnih elemenata, nežnost boja i skladnost oblika. Svojim pastelnim bojama, malim formatima i fino izvedenim figurama i ambijentima, umetnost rokokoja bila je odraz rasmusništva, moralnog pada, razvratnosti, lascivnosti i rasipništva u kojima je plemstvo uživalo. Zbog svoje ljupkosti i privlačnosti, rokoko je postao omiljeni stil širom Evrope pa se njegov trajni uticaj osetio i u Engleskoj i u srednjoj i zapadnoj Evropi.

Uspon rokokoja u Francuskoj donekle se podudara sa jačanjem moći plemstva, njegovog glavnog pokrovitelja.

U slikarstvu rokoko prikazuje čist hedonizam – scene iz rimske mitologije u mekim, pastelnim tonovima i dvorske romanse prožete erotikom. Prihvata se ideja o "jednostavnom čoveku" koji živi u idealizovanoj prirodi, te umetnici obrađuju teme ljubavi i rastanka, romantičnih sastanaka i ljubavnih sanjarenja.

Žan AntoanVato (Jean-Antoine Watteau), bio je francuski slikar, rodonačelnik slikarstva rokokoja u Francuskoj, umetnik koji je proslavio blistavost elegantnog sveta, društva u kome se nije kretao. Rođen je 10. oktobra 1684. uValansijenu u siromašnoj flamanskoj porodici. Od najranijeg detinjstva bio je bolešljiv i malokrvan. Starija Vatoova sestra umrla je od tuberkuloze, a bolest nije zaobišla ni Antoana. U detinjstvu i mladosti bio je fizički veoma slab, malokrvan i stalno bolestan. Rano je izgubio majku i to je jedan od uzroka neizmerne tuge koja se provlači po njegovim slikama.

U najranijem detinjstvu pokazao je sklonost ka crtanju i vremenom je postao jedan od najvećih crtača u istoriji slikarstva.

U osamnaestoj godini, bez para, bez prijatelja, pešice polazi za Pariz i tamo se 1702. sprijateljio sa Žan-Žak Spudeom, koji je Vatoa naučio da uživa u pozorišnoj umetnosti. U periodu od 1704. do 1708. učio kod K. Žiloa u Parizu. U umetničkim zbirkama palate Luksemburg i svog mecene Pjera Krozaa došao je u dodir sa venecijanskim i flamanskim slikarstvom 16. veka (naročito sa delima Ticijana, Rubensa i van Dajka) koji su uticali na stil njegovih ranih dela.Vato je jedno kraće vreme radio u ateljeu poznatog slikara Kloda Odrana koji je radio dekoracije enterijera i bio nadzornik Luksenburške galerije. U tom prelepom hramu umetnosti, Vato je bio oduševljen dvadeset i jednom slikom Pitera Paula Rubensa, koje čine sastavni deo veličanstvenog ciklusa posvećenog životu Marije de Mediči.

Godine 1717.Vatoova slika"Ukrčavanje na Kiteru", koja prikazuje ljubavnike – hodočanke kako napuštaju Kiteru, pošto su se poklonili Venerinom svetilištu na ostrvu, je bila njegova "ulaznica" za Akademiju.

Vatoov stil, kojim je uveo epohu rokokoja, karakteriše jaka, ipak nežni kolorit, mirisna atmosfera kao i lake i elegantne figure. Njegove glavne teme bile su intimne svečanosti dvorskog društva (Fêtes galantes) u slobodnom prostoru kao i scene iz Commedia dell'arte (na primer Žil, 1718/19).

Inficiran tuberkulozom, malokrvan sa simptomima koji su ga pratili od najranije mladosti, Vato je živeo razočaran, nezadovoljan i bezvoljan. U dvadeset osmoj godini dobio je diplomu Kraljevske slikarske akademije, pri čemu jeVatou bilo dopušteno da naslika ono što sam odabere. Pet godina kasnije, sa do tada nezapamćenim zakašnjenjem, on je doneo sliku koju su njegove koleg ezvanično nazvale "Ljubavna svetkovina". Slika je primljena s velikim oduševljenjem i Vato je odmah izabran za redovnog člana Akademije.

Gotovo na svemu što je Vato slikao vidi se seta, apatičnost i letargičnost, jer je bio svestan da ga tuberkuloza, kao najsvirepija bolest toga doba, bez nade i predaha gura u preranu smrt. Tokom boravka u Engleskoj (1719./1720.) tuberkuloza mu se rasplamsala i od nje se nije oporavio.

Teško i neizlečivo osećanje gubitka radosti i života, koje je pritiskalo njegov nesebični, blagonakloni i trpeljivi duh, odražava se na njegovim slikama, ali nigde sa toliko bola kao na "Ukrcavanju na Kiteru". Pojedini kritičari smatraju da se na platnu prostire Vatoova ogoljena i raskomadana duša. Na platnu „Žil“, naslikanom pred sam kraj života, Vato je izlio jedan deo svoje gorčine i potištenosti. Njegova poslednja slika je „Žersenova firma“, koju je, slomljen tuberkulozom, radeći po jedan sat dnevno, jedva uspeo da završi.

Bio je rođenjem Flamanac a proslavio je francusku ženu i bio je Francuz u najboljem smislu reči. Poslednje dane proveo je u blizini mesta Nožen-sir Marn, u usamljenoj kućici koju mu je stavio na raspolaganje jedan njegov poštovalac.

Ova usplahirena, nespokojna i brižna duša, pod nesavladivim teretom tuberkuloze, upokojila se 18. jula 1721. godine. Odeću koju je Vato kreirao na svojim raskošnim slikama nosiće se u Francuskoj, i po ugledu na nju, u čitavom svetu, deset godina posle njegove smrti. Ona koja će je proslaviti, Madam Pompadur, rođena je u godini u kojoj je Žan Antoan Vato, najraskošniji slikar rokoko epohe zauvek sklopio oči.

Slike Žan-Antoana Vatoa uspešno dočaravaju karakteristike njegovih mušterija pa je zahvaljujući njemu rokoko stekao status visoko poštovaog stila. On je začetnik nove slikarske kategorije poznate kao fete galante (otmena svečanost ili zabava), a njegovi prefinjeno stepenovani tonovi pomogli su da se učvrsti nadmoć "rubensovaca" koji su se zalagali za boju nad "pusenovcima" koji su prednost davali crtežu. Sačuvana je samo trećina njegovih dela ali brojni crteži i bakrorezne reprodukcije svedoče o obimu njegovog opusa.

1. World Health Organization (2009). „The Stop TB Strategy, case reports, treatment outcomes and estimates of TB burden“. Global tuberculosis control: epidemiology, strategy, financing. str. 187—300
2. Ministarstvo zdravlja Republike Srbije, Nacionalni plan za prevenciju i kontrolu širenja tuberkuloze u zdravstvenim ustanovama, Beograd, 2011.
3. Istorija umetnosti, H.W. JANSON, Beograd 1982.
4. Janson, H. W. (1975). Istorija umetnosti – Pregled razvoja likovnih umetnosti od praistorije do danas (Umetnost). Beograd, Jugoslavija: Prosveta.

2. PSIHOPATOLOGIJA GLAVNOG JUNAKA U FILMU „TAKSISTA“

Ivana Mihajlović (1), Milan Božinović (1)

(1) VOJNA BOLNICA NOVI SAD

„Taksista“ predstavlja filmski klasik svetske kinematografije. Režirao ga je američki reditelj Martin Skorseze, poznat po demonstraciji, kako umetničkog aspekta filma, tako i psihologije svojih junaka. Psihopatologija fiktivnog lika Trevisa u filmu Taksista, svrstala je ovaj film na listu filmskih ostvarenja pogodnih za učenje i razumevanje psihijatrijskih bolesti (prema DSM-III kriterijumima).

Priča filma Taksista prati ličnost, emocionalne doživljaje i ponašanje Trevisa, bivšeg učesnika Vijetnamskog rata, čiju ulogu tumači glumac Robert de Niro. Lik Trevisa pruža vernu predstavu simptoma i znakova posttraumatskog stresnog poremećaja i karakteristike shizotipnog poremećaja ličnosti i socijalne neprilagođenosti. Uz sve to, režiser koristi naraciju i vizuelne elemente u cilju prikazivanja agresivne prirode ličnosti, koja je nastala kao odgovor na percipirane brutalnosti glavnog lika u prošlosti. Veliki doprinos tumačenju psihopatologije, dat je filmskim elementom naracije glavnog junaka, u formi vođenja dnevnika, čime stičemo uvid i u simptomatologiju bolesti, odnosno Trevisova osećanja, razmišljanja i stavove.

Već na početku filma, naslućuje se Trevisovo traumatično iskustvo učešća u ratu. Izlaganje većim fizičkim naporima i dugotrajnom radu nagoveštava njegovu sklonost ka autodestruktivnom ponašanju, karakterističnom za posttraumatski stresni poremećaj. Ovakvo ponašanje potvrđuje i njegovo samovoljno učešće u situacijama koje su rizične po njegovu bezbednost, kao i učestali problemi sa nesanicom.

Tokom čitavog trajanja filma, zapaža se nesklad između potrebe glavnog junaka ka pedantnoj organizaciji svakog segmenta života i same realizacije te težnje. Odnosno, postoji diskrepanca u subjektivnom doživljaju kontrole i objektivne slike, koja to ne potvrđuje. Stiče se utisak da, u takvoj vrsti organizovanosti, Trevis vidi neki oblik spasenja i davanja smisla svom životu.

Celokupna atmosfera filma odaje Trevisovu otuđenost od okoline. I uprkos očiglednom uticaju traumatičnih ratnih događanja na doživljaj alijenacije, naslućuje se udeo same Trevisove ličnosti u razvoju ovakvog ponašanja. On ne pokazuje zainteresovanost da aktivno učestvuje u konverzacijama i nedostaje mu uvid u to kako ga okolina procenjuje. A pristup prema devojci koja mu se dopada, nagoveštava, kako nedostatak empatije, tako i društvenu neprilagođenost. Kada ga ona odbije, Trevis je okarakteriše kao hladnu i distanciranu, te istu kao sve ostale, čime iskazuje svoje shvatanje da su svi oko njega loši. U više navrata ističe odbojnost i gađenje prema okolini, dok se posebno ponosi svojom čistotom i besprekornošću. U tome se može naslutiti jedan od elemenata shizotipnog poremećaja ličnosti. Ipak, uprkos očiglednoj osudi svih za koje proceni da se njihova dela kose sa njegovim poimanjem etičkih vrednosti, Trevis se samovoljno odlučuje za rad koji ga dovodi u neposrednu vezu sa ljudima sa margina društva. Međutim, iako ga posao izlaže brojnim neprijatnostima, Trevis na njih reaguje ravnodušno. Pa se i po izvršenju svog prvog ubistva, ubrzo vraća uobičajenoj životnoj rutini, bez preispitivanja svog postupka. Među znakovima shizotipnog poremećaja ličnosti, izdvaja se i Trevisovo verovanje u svoju herojsku ulogu u misiji postavljanja pravilnog poretka, kažnjavanja grešnih i spašavanja slabijih. To se manifestuje kroz njegovu rešenost da zaštiti dvanaestogodišnju devojčicu od svodnika. Pod tim izgovorom, čak počinu nekoliko ubistava.

Na osnovu opsežne simptomatologije i objektivnih pokazatelja pomenutih mentalnih poremećaja, može se zaključiti da film „Taksista“ pruža dobru osnovu za učenje i razumevanje nekih oblasti psihijatrije.

3. UMETNIK ISPRED BOLESNIČKE POSTELJE

Kornelia Đaković Švajcer, redovni profesor u penziji, Novi Sad

Umetnost predstavlja svet mašte i kreativnosti bazirane na ličnom iskustvu umetnika. Ona je plod ljudskih želja da otkrijemo smisao u svetu i životu. Kao aktivan sudionik u društvu, umetnik nije mogao izbeći i pogled na bolesničku posetlju, pogled koji je za lekara svakodnevan. Ali umetnost daje

drugačiju perspektivu na ljudsko iskustvo, kao i na patnju. Umetnička dela često znače i izražavaju mnogo više od onog što je umetnik nameravao iskazati, što možemo videti u interpretaciji umetničkog dela od strane gledalaca. Bojom i potezom četkice ili pera, slikari su kroz istoriju vizualizirali bolest i patnju, a često i psihičko stanje samog pacijenta i njegove okoline.

Slike koje prikazuju pacijente u bolničkim krevetima ili odnos pacijent-lekar nastale su iz različitih razloga, često kao geste zahvalnosti ili kao prikaz ličnog iskustva. Većina slika na kojima su prikazani bolesnici, nose neku priču. Lično iskustvo je posebno izraženo kada je pacijent u postelji i sam umetnik. Takva je i slika *Bez nade (1945)* koju je Frida Kahlo (1907-1954) naslikala kada je bila na intenzivnoj prehrani. Na slici je Frida sama, krevet u kojem leži nalazi se u pustinji. U levku, koji je usmeren prema ustima, nalaze se groteskno izobličene razne namirnice. Na nebu se nalaze i sunce i mesec. Frida je u svojoj patnji sama, oko nje nema nikakvih znakova života, a vreme je beskrajno – smenjuju se jednolični dani i noći – ništa se ne dešava.

Potpuno drugačija atmosfera vidi se na slici *Dobro jutro profsore Calne (1988)* škotskog slikara John Bellany-a (1942-...). Slika je nastala u sobi intenzivne nege u znak zahvalnosti hirurgu i prijatelju Sir Roy Calne-u neposredno nakon transplantacije jetre. Iza staklenog zida vidi se doktor Calne sa asistentkinjom i medicinskom sestrom. Svi su nasmešeni, što govori da je operacija uspeła.

Na slikama bolesnika u bolesničkoj postelji retko je bolesnik u sobi sam, češće je okružen bližnjima ili osobama koje ga neguju. Takve su slike *Kod bakine postelje (1879)* danskog slikara Michael Ancher-a gde unuka čitanjem prekraćuje bakine bolesničke dane, i *Otac Franz Heinrich u bolesničkoj postelji (1888)* nemačkog slikara i grafičara Lovis Corinth-a na kojoj kći plete dok budno pazi na oca, na stolcu pored kreveta se nalaze čaše i U željilekovi, ali i mala vazica sa nekoliko cvetića da razbije turobnu atmosferu bolesti. Veoma slična slika je *Rezignacija (1917)* švedskog slikara, grafičara, fotografa i učitelja Carl Wilhelmson-a; bolestan otac leži u krevetu, a pored kreveta sedi kći koja pokušava da ga zabavi, čitajući mu knjigu, a iza nje se nazire stolić sa lekovima. Naslov slike sugeriše da je otac zbog težine bolesti rezigniran, prepuštajući se sudbini.

Frederic Bazille (1841-1870), francuski impresionist, imao je priliku da zbog jednog nesretnog slučaja uradi portret povređenog Claude Monet-a *Monet nakon nezgode u gostionici u Chailly-u (1865)*. Monet je u blizini Fontainebleau započeo svoju monumentalnu sliku *Doručak u travi*, Bazille mu se pridružio da bi pozirao na slici. Pored njih se nekoliko engleskih studenata zabavljalo sa teškim metalnim diskom koji je poleteo prema skupini dece. U želji da spreči neseću Mone-a je disk pogodio u nogu. Na slici Monet leži u krevetu, levom nogom oslonjenom na preklopljenom čebetu. Dok se brinuo o svom prijatelju Basille je istovremeno uradio i ovu sliku.

Posebno emotivno deluju slike na kojima su prikazane autoru bliske bolesne osobe. Ford Madox Brown (1821-1893), britanski slikar, autor je slike *Bolesnica (1872)*, emotivnog portreta svoje supruge (kojoj je inače često bio neveran) potresen njenom bolešću. Kao komentar slike je napisao, "Sad kad leži u krevetu zahvaćena groznicom, izgleda kao slika i mlada kao i uvijek do sad."

Švajcarski slikar Ferdinand Holder (1854-1918) je naslikao je, slobodno se može reći, bezbroj slika, portreta i skica svoje ljubavnice i saputnice Valentine Gode-Darel. Tako je nastala i slika *Bolesna Valentine Gode-Darel (1914)* u vreme kada joj je dijagnostikovana opaka bolest. Umetnik je provodio veliki deo vremena uz bolesničku postelju i obeležio je i trenutak njene smrti (*Valtina Gode-Darel je umrla – 1915*).

Veoma su interesantne i slike na kojima su prikazani lekari u poseti bolesnicima. Jan Steen (1626-1679) je pored Rembranta, Halsa i Vermera jedan od najpopularnijih holandskih slikara iz tzv. Zlatne ere nizozemskog slikarstva. Rođen je u Leiden-u gde je 50 godina pre njegovog rođenja osnovana čuvena Medicinska škola, i u gradu je uvek bilo mnogo lekara. Moguće je to inspirisalo Steena da napravi veliki broj slika poseta lekara bolesnicima. Steen na tim slikama obično ismeva i nadrilekare kao i umišljene bolesnike, iako slika *Poseta lekara (1660)* ne spada među njih.

Na slici *Seoski lekar (1880)* Sandora Bihari-a (1855-1906) bolesna žena leži u krevetu u prostoriji u kojoj se odvija svakodnevni život porodice. Stari lekar ispisuje recept na stolu na kojem se već nalaze bočice sa lekovima. Okružen je zabrinutom rodbinom pacijentkinje; srednjevekovni muškarac je verovatno suprug pacijentkinje, koji pažljivo sluša uputstva lekara. Starac (svekar?) i dečak, kao i starija žena (svekrva?) i devojčica zabrenuto prate i lekara i bolesnicu. Pored kreveta je stoličica na kojoj se nalazi činja iz koje viri krpa koja je verovatno služila kao oblog za skidanje visoke temperature.

Pablo Picasso (1881-1973) je sliku *Nauka i milosrđe (1896)* naslikao sa svega 15 godina. Picasso-ov otac je rano je otkrio talenat svoga sina, pa ga je od rane mladosti podsticao na slikanje. Ideja za ovu sliku verovatno je poticala od oca, koji je bio i model za lik doktora. Nedostatak ličnog iskustva autora čini, po meni, da ta, tehnički gotovo savršena slika deluje lažno. Prema naslovu slike, lekar bi trebao predstavljati nauku, ali on jedino merenjem pulsa nastoji odrediti stanje bolesti pacijentice, iako je medicinska nauka počela da tokom 19. veka intenzivno napreduje. Na drugoj strani kreveta stoji opatica sa detetom. Lice opatice ne izražava milosrđe, već deluje prilično strogo. Ona nudi bolesnici šolju, bez obzira na to što u tom ležećem položaju ona ne može jednom rukom (drugu drži lekar) da dohvati šolju i da iz nje pije.

Slike bolesnika na bolesničkoj postelji često ocrtavaju i nemoć medicine, a bolesnička postelja se pretvara u samrtnu postelju. Na slici *Beda (1886)* venezuelanskog alikara Cristobala Rojas Poleo-a (1857-1890) vide se udruženi bolest, beda i smrt; očajni muž sedi pored supruge koja je upravo umrla u siromašnom okruženju tuberkuloze.

Mnoge slike slavnog norveškog umetnika Edvarda Munch-a (1863-1944) odražavaju njegovu celoživotnu melanholiju i opsednutost bolešću i smrću. To se pripisuje njegovim iskustvima iz djetinjstva. Kada je imao godinu dana, Edvardova majka se razbolela od tuberkuloze od koje je umrla kada je imao 5 godina, a kada je imao 14 godina od iste bolesti je umrla i njegova najdraža sestra Joane Sophie. Slika *Devijčica i mrtva majka (?)* verovatno ocrtava sećanje na smrt umetnikove majke, koju je tragično doživela jedna od njegovih sestara. U centru slike je užasuta devojčica, koja shvaća da se u toj sobi nešto strašno dogodilo. U *Smrti u bolesničkoj sobi (1893)* umirući pacijent je na stolici, okrenut očajnom liječniku, dok nekoliko ožalošćenih rođaka u prvom planu dovršava mračnu scenu. Obavijeni crnilom garderobe i teških senki koje ih prate, likovi na slici simbolišu strah, nemire, depresiju, bolest i smrt.

Posebnu empatiju umetnika prikazuju slike na kojima se u boledničkom krevetu nalazi dete, jer jednako kao i odrasla osoba, i bolest deteta može biti neizlečiva i imati tragičan kraj. Motiv bolesnog deteta čest je u zapadnoj likovnoj umjetnosti. Christian Krohg (1852-1925) je bio jedan od vodećih norveških slikara, koji je, kao i Munch, u mladosti izgubio majku i sestru koje su umrle od tuberkuloze. Na slici *Majka pored kreveta bolesnog deteta (1884)* majka mirno i s nadom posmatra bolesnu devojčicu. Na slici finskog slikara Akseli Gallen Kallela (1865-1931) *Majka sa bolesnim detetom (1888)* dete spava dok majka bdi nad njim. Pored noćne lampe nalazi bočica sa sirupom i kašičica za njegovo doziranje. *Bolesna devojčica (1885/86)* je jedna od niza slika koje prikazuju bolest Munch-ove sestre Joane Sophie. Devojčica deluje smireno, a težinu njene bolesti procenjujemo prema ponašanju žene koja sedi pored njenog kreveta.

Dok Munch sluti smrt svoje sestre, na slici poljskog slikara Stanislava Grochotskog (1865-1929) *Smrt siročeta (1884)* ona se već dogodila. Sveća pored kreveta je ugašena, na stoliću se još nalazi šolja i otvorena knjiga, a majka skamenjena sedi na rubu kreveta. *Bolesno dete (1918)* je slika Lovis Corinth-a. Devojčica je u sobi sama, ona možda nema nikoga da brine o njoj; jer ovo je Nemačka i završetak Prvog svetskog rata. Depresivno deluje i slika *Siromaštvo (1893/7)* nemačke slikarke Käthe Kollwitz (1867-1945) sirotinjskoj sobi očajna majka i dete koje umre od gladi.

Slika *Doktor (1891)* britanskog slikara Sir Samuel Luke Fildes-a (1843-1927) često se koristi kako bi se pokazale karakteristike dobrog lekara posvećenog svojim pacijentima. Na slici dominira zamišljen i zabrinut pogled lekara upućen njegovom mladom pacijentu. Radnja se odvija u svitanje, što govori da je lekar proveo noć, bdijući nad detetom. Fildes je sliku naslikao impresioniran suosjećanjem lekara koji se brinuo za njegova sina Filipa, koji je umro od tifusa. Slika je bila i motiv marke SAD iz 1947. godine. Kada je 1949. godine Harry Truman izložio svoj predlog o uspostavljanju nacionalnog sistema zdravstvenog osiguranja, njemu se usprotivilo Američko lekarsko udruženje (AMS) navodeći

da bi takva reforma imala negativan efekat na kvalitet lekarskih usluga. Razdeljeno je 65000 plakata sa reprodukcijom ove slike na kojima je posalo "Držati politiku dalje od ove slike".

Sir Samuel Luke Fides Doktor (1891)

Do sredine 19. veka bolesnici su prvenstveno lečeni kod kuće, a za bolnice se smatralo da su mesta na koje bolesnici odlaze da umru. Međutim, u drugoj polovini 19. veka bolnice se reorganizuju, poboljšavaju se sanitetski standardi, rad u njima postaje sve profesionalniji; bolnica postaje institucija posvećena oporavku i lečenju. Tako su se pojavile i prve slike pacijenata u bolnicama.

4. KOVID 19 UMETNOST JE ROĐENA

Ljubomir Panajotović, Marko Panajotović, Rade Panajotović

Godina 2020. je postala godina rođenja umetnosti korona virusa, kao novog umetničkog pravca. Brz proces stvaranja, izostanak detaljnosti i "profesionalnosti", nagoveštavaju transformaciju u nešto poput *neo-COVID-impresionizma*.

Ona najčešće nije komercijalna i u slučajevima kad to postaje, finansijska dobit je pre usmerena opštem dobru ili opstanku onih koji su ostali bez prihoda.

Mnoga dela nastala su kao individualni poriv ili kolektivna potreba, ali je veliki broj nastao i kao odgovor na zadatu temu u okviru konkursa i javnih poziva ili naručen od državne institucije, političke organizacije ili privatnog finansijera.

Stvarali su: predškolska i školska deca, umetnici i amateri, profesionalci raznih profila, u različitim formama: plakati (poster), murali (freske, grafiti), grafike, ulje na platnu, akvareli, olovka, olovke u boji, karikature, dizajn, instalacije. Umetnička dela su našla svoje mesto na zidovima zgrada i ograda, na staklu izloga prodavnica i restorana, na oglasnim tablama škola i preduzeća, na stranicama listova i časopisa, ali i u izložbenim galerijama i možda ponajviše na online prezentacijama društvenih IT mreža: googlu, facebooku, instagramu, twiteru, linkedinu, viberu wotsapu. Zavisno od mesta izlaganja slike su pokrivala zidove višespratnica ili bile do veličine lista papira iz đačke sveske.

Ova umetnost osim želje za stvaranjem i estetskim potrebama ima(la) je razne ciljeve: informacije javnosti, upozorenja i preporuke, afirmacije zdravlja i njegovog čuvanja, afirmacija nosilaca zdravstvenih aktivnosti, a najčešće teme umetničkih dela su bile: izgled virusa, zaštitna maska, fizička (socijalna) distanca, izolacija (karantin, lock down), pandemija uopšte. Mnoga dela stvarana tokom pandemije imala su i druge teme i motive, a neka su imala isključivo estetski poriv.

Na primer, poznata ruska umetnička klizačica Evghenia Medvedeva u izolaciji svoje slobodno vreme posvetila je svojoj drugoj strasti - umetnosti. Fanovi nisu ni znali da ume da crta, ali Evghenia je konačno našla hrabrosti da svoju umetnost otkrije javnosti.

Ruska javna grupa „Izoizolaciya“ je potresla Facebook velikim brojem genijalnih živih slika. „Izoizolaciya“ je osnovana tokom pandemije u Rusiji, i već joj se pridružilo više od 500 hiljada ljudi širom sveta.

Crteži reportaže (refleksije) beleže jedan prolazni trenutak, kratku skicu onoga što se trenutno dešava na ulici ili u zatvorenom. Ruski slikar Evghenii Rusak je odlučio da vodi dnevnik koronavirusa praveći svakodnevno reportažne crteže. *Rusakov rad se naziva „Umorni lekar“.*

Nemogućnost odlaska na odmor, more, planinu, banje, turistička putovanja navode na shvatnje da su sloboda i priroda privilegija. „Ne zaboravite da proleće ne može biti otkazano“ jedan je od 10 pejzaža prirode u umetničkoj kolekciji Davida Hockneia.

Petnaestogodišnja Julia iz Chisinau, Moldavija je nacrtala „Moja interpretacija „Devojke na lopti“ Pabla Pikasa“ na kojoj je ona u glavnoj ulozi devojke na lopti, a mladić sedi na sanduku „covid 19“.

„Devičanska kruna“ pojavila se na zidu u Madridu, dan pre nego što je Španija ušla u izolaciju. Grafičar Ernesto Muñiz je osmislio religijski motiv slike povezane sa Bezgrešnim Srcem Marijinim kao sredstvo tumačenja trenutne situacije. Bogorodičino srce postaje prenosilac virusa, uzročnika svetske patnje. Sama Devica nosi gas masku, ali njene tužne oči, poza i odeća su prepoznatljivi. Čini se da ova Bogorodičina slika sugeriše da svoje poverenje treba da položimo u nauku, nosimo maske i patnja će proći. Ona više nije ikona koja nas poziva na molitvu, ali i dalje traži da imamo veru - ovog puta u nauku. Mercury Dougherty instalacijom „Uvek čekaj 5 ipo sati“ parafrazira borbu strip junaka u stripu, „Opsada“.

Devojčica Amy Lee, crta olovkom u boji i mastilom na toilet papiru crtež „Stay at Home“ i kaže „Svakodnevni boravak kod kuće može biti usamljen. Društvo mi pravi moja mačka Angel“. Autor Bennu, uz sliku (ulje na platnu) „Julski snovi“ daje komentar: „Leto se promenilo. Koronavirus je promenio naš odmor. Ali snove niko i ništa ne može oduzeti.“

Mural koja prikazuje medicinskog radnika sa maskom, u bokserskim rukavicama i sa anđeoskim krilima nastao je u centru Denvera. Autor je Rick T. Vilking

Palestinski umetnik prikazuje koronavirus i okovanog zatvorenika na fresci podrške Palestincima u izraelskim zatvorima, usred zabrinutosti zbog širenja bolesti (COVID-19), u gradu Gazi. Kako vide pandemiju i njene posledice, deca pokazuju svojim crtežima. Roditelji iz Beograda poslali su Radiju Slobodna Evropa neke od njih. Dora (9) je nacrtala kako da se zaštitimo od korona virusa. Na Dušanovom (8) crtežu munja je ubila koronu, posle čega se ide u šumu na pecanje, a duga prekriva nebo. Kosta (5) je poslao poruku baki i deki: "Volim vas, nedostajete nam". Uroš (7) je svoj crtež nazvao "Korona na mozgu". Kod Here (11) se u kućnoj izolaciji gleda Harry Potter. Nađa (7) je crtež iz kućne izolacije nazvala "Ubijanje vremena".

Sajam umetnosti u Vimbldonu okrenuo se kompjuterskoj mreži kao načinu da nastave sa godišnjim izlaganjem tokom pandemije. Mike Thebridge kreira seriju portreta sa maskama kao trajni podsetnik na „nevidljivu opasnost“.

Serijska slika toaletnih rolni Sophie Tea-e prikazuje britansku rolnu papira „artikal koji se najviše panično kupuje i skladišti na zalihama“. Inspirisana prodavnicama i supermarketima želela je da uhvati čudan fenomen skladištenja zaliha.

Karikaturista A.F. Branco za Daili Torch daje karikaturu „Kugla za razbijanje“ gde kugla (korona) razbija Kip pobeđe.

Glasovi mladih (Voices of Youth) je organizacija koju je UNICEF osnovao da pomogne deci iz celog sveta u razmeni znanja i ideja. Od izbijanja COVID-19, mnogi od članova stvaraju umetnost kao način izražavanja i održavanja društvene povezanosti. Diitka Laya Kashyap, 14, USA uz svoju sliku piše: "Trebalo bi da slušate svoje srce dok donosite odluke. Slika u ogledalu je naša unutrašnja misao".

Grafiti „Super Nurse“ umetnika FAKEna zidu nekadašnjeg brodogradilišta na severu Amsterdama simbolizuje trenutnu svetsku krizu prikazujući medicinsku sestru koja nosi masku sa

Supermenovim logotipom koji simbolizuje borbu protiv Covid-19 u znak počasti lekarima i medicinskim sestrama širom sveta.

U Meksiko Siti, urbani umetnik Julio Aferra nedavno je otkrio mural slikarke Frida Kahlo sa maskom u nedelji kad je Meksiko postao zemlja sa četvrtim najvećim brojem umrlih od Covid-19.

Mural radnika sa prve linije borbe protiv Korone ukrašava zid odlagališta smeća u Nju Delhiju. Jedna od šest figura nosi hirurškimantil. Mural je omaž radnicima širom gradakoji čine svoj deo posla kako bi zaustavili širenje koronavirusa.

Mladi umetnici iz Najrobija u Kenijinaslikali su informativnimural koji upozorava ljude na opasnosti od novog koronavirusa i kako sprečiti prenos, sa rečima na svahiliju "Mi smo lek".

U Rio de Žaneiru mural prikazuje predsednika Jair Bolsonarakako stavlja masku okružen česticama koronavirusa. Predsednik je više puta odbijao da nosi masku u javnosti i umanjivao ozbiljnost pandemije sve dok zemlja nije postala druga najviše pogođena na svetu, a i sam se zarazio virusom.

U Vankuveru su lokalni umetnici tokom krize slikali zvanično podsticanemurale. Naručuju ih i podržavaju grad, vlasnici prodavnica, udruženja za unapređenje poslovanja, lokalna organizacija Festivala murala, kompanija za uklanjanje grafita i kreditna unija. *Inspirativni murali*, poput maskiranog anđeoskog zdravstvenog radnika od strane Villa Phillipsa u centru Vancouvera, predstavljaju brigu i profesionalnu kompetenciju zdravstvenih radnika. Ovi murali često sadrže portrete pojedinaca ili manjih grupa u monumentalnim, herojskim ili čak kvazireligijskim pozama. *Informativni murali* prenose savete. Mural umetnika Smokei D. savetuje fizičko udaljavanje, često pranje ruku, manje dodirivanja lica. Ovaj mural, koji finansira grad deo je šireg ekosistema rada na terenu.

Mural u Novom Sadu prikazuje superheroje iz Marvelovog i DC sveta i medicinskog radnika, koji zauzima centralnu poziciju. Ovim muralom, Novi Sad se pridružio nizu gradova u svetu koji su na sličan način odali priznanje lekarima, tehničarima, medicinskim sestrama i svim drugim radnicima u zdravstvenim ustanovama koji se već mesecima bore protiv koronavirusa. Autor Uroš Trbojev je naveo da su idejni tvorci i finansijeri želeli da ostanu anonimni.

"Washington Post" je zatražio od čitalaca umetnička dela koja su stvarali tokom pandemije i primio više od 650 prijava. Učesnici su se kretali od tinejdžera do umetnika u devedesetim. Doživljavajući karantin, neki umetnici su pokazali kako sudoživeli izolaciju i usamljenost, dok su drugi prikazivali čeznutljive društvene scene iz vremena pre pandemije. Maske su bile česta karakteristika radova. Neki su slavili život, a neki su odražavali tamu ili meditaciju o smrti.

Kineski umetnici stvorili su svojevrsne ilustracije da odaju počast medicinskom osoblju koje se bori protiv koronavirusa. Mnogo njih je posvećeno dr. Li Venliangu, oftalmologu iz Vuhana, koji je upozorio na izbijanje koronavirusa i koji je umro od njegovih posledica početkom februara

Ima puno primera umetnika-aktivista i umetnika koji rešavaju mnoge suštinske globalne probleme. Na primer, umetnik Peter Regli koristi #FirstRespondersFirst, Harvardsku inicijativu koja pruža resurse zdravstvenim radnicima na prvoj liniji fronta. Jean-Michelle Othoniel je svojim crtežima podstakao svoje sledbenike na Instagramu da doniraju Crvenom krstu.

Aukcijska kuća Sothebi's prodaje na aukciji dela vezana za pandemiju, a sav prihod prilaže se naporu u borbi protiv korona virusa.

Mnogim umetnicima ponestaje materijala koje zbog krize ne mogu da poseduju ili ne mogu da dođu do svojih studija da bi imali instrumente ili prostor koji su im potrebni. Međutim, digitalni prostor je dostupan i materijalne slike zamenjuju monitori na kojima se izlaže digitalna umetnost.

Nedostatak materijala naterao je umetnike na stvaranje i od neočekivanih materijala. Izrada kolaža od otpadnog papira, tablete, dugmad, smeće i desetine drugih stvari imaju priliku da žive i drugi život pretvarajući se u izvanredne mozaične slike.

Umetnost će preživeti svaku katastrofu i ljudi će preživeti zajedno s njom. Energija stvaranja se nikada neće iscrpeti. Koronavirus je iznedrio bezbroj možda neprofesionalnih, ali divnih umetničkih dela izdvajajući sebe kao specifičnu Covid-19 umetnost.

Mural Smokey Devil-a, zvanog James Hardi, ulični umetnik koji već 20 godina dokumentuje pustoš zavisnosti od droge u četvrti Downtown Eastside u Vankuveru kroz živopisne, grafičke murale koje su delimično pop art, delimično najave javnih službi

Ovo delo je ruski slikar Evghenii Rusak nazvao "Umorni doktor". On je odlučio da vodi dnevnik koronavirusa praveći reportažne crteže svakog dana. Uveren je da ljudi nikada neće biti takvi kakvi su sada i to je jedinstvena šansa da čovečanstvu prikažemo delić sekunde pre velike promene.

Devičanska kruna: mural Ernesta Muñiz pojavio se na zidu zgrade u Madridu 13. marta, dan pre nego što je Španija ušla u izolaciju. Bogorodičino srce postaje prenosilac virusa, uzročnika svetske

patnje. Sama Devica nosi gas masku, ali njene tužne oči, poza i odeća su prepoznatljivi. Čini se da ova Bogorodičina slika sugeriše da svoje poverenje treba da položimo u nauku, nosimo maske i patnja će proći. Ona više nije ikona koja nas poziva na molitvu, ali i dalje traži da imamo veru - ovog puta u nauku.

5. DEPRESIVNA POZICIJA I KREATIVNOST

Dr Srđa Zlopaša

Psihoanaliza je "depresivnu poziciju" (DP) kao psihološko razvojno postignuće i kao stanje uma koje je preduslov integrisanog doživljaja unutrašnjeg sveta i spoljne realnosti. Termin "depresivna pozicija" se znatno razlikuje od upotrebe termina depresije u kliničkoj psihijatriji. DP podrazumeva spajanje u celovitu sliku dobrog i lošeg objekta, agresivnog i altruističkog, seksualnog i senzitivnog, smrti i večnosti itd. Za ovu integraciju neophodna je izvesna psihohička energija i neminovno bol koji prati odustajanje od idealizovane ili potpuno loše slike unutrašnjeg objekta, bitnog drugog i sveta u celini. Umetničko stvaralaštvo radikalno preispituje važnost DP. Jednom osvojena pozicija DP nije konačna, već su oscilacije i regresija ka paranoidno-shoizoidnoj poziciji sastavni deo svakodnevnog života, psihoopatologije i stvaralaštva. Pretpostavka ovog rada je istinska umetnost "graničan fenomen" koji nastaje u kovitlanju između bazičnih psiholoških pozicija, što je potkrepljeno primerima iz duševnog života dva velika umetnika Van Goga i Save Šumanovića.

6. ЛИКОВНИ ИЗРАЖАЈ ДУШЕВНО БОЛЕЛИХ ИЗ УГЛА ПСИХИЈАТРА

Срђан Миловановић, Милан Латас, Александар Јовановић

Вештина ликовног изражавања привилегија је људске расе: подложна је променама, пролазним и трајним оштећењима. Ликовни израз оболелих од психичких болести одувек је добијао посебно место и побуђивао пажњу јавности.

То се односило како на дела великих ствараоца, тако и на продукције психички оболелих људи.

Психопатологија ликовног изражавања тј. све оно што се рачуна у симптоме "лудила" има нешто себи одговарајуће у феноменима обликовања.

Утемељење истинског интересовања за ликовна стварања душевно оболелих везује се за психијатра Марсела Режаа (Марцел Рџа), који је 1907. публиковао "Расправу о психопатологији у цртежима и сликама умно поремећених"

Опште је прихваћен став да ликовно изражавање психички оболелих зависи од врсте и интензитета поремећаја, односно од његове еволуције. Ликовни израз оболелих поседује карактеристичан изражајни језик, који је патогномичан за одређене психијатријске поремећаје. Цртежи психијатријских болесника се могу користити у процесу дијагностиковања, када се то чини под одређеним условима и са познавањем суштине ликовног изражавања. У анализи ликовног материјала у процесу дијагностиковања користи се индивидуални приступ.

7. МАРИНА АБРАМОВИЋ – ЉУДСКО ТЕЛО КАО ПЛАТНО

Милена Божиновић (1), Милан Божиновић (2)

(1) МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ ФОЧА, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

(2) ВОЈНА БОЛНИЦА НОВИ САД

Перформанс као врста уметности се први пут јавља 1920-их година прошлог века, а свој зенит достиже 1970-их година XX века. Често, уметници који су се бавили перформансом нису били адекватно схваћени нити прихваћени од стране људи, као ни перформанс као уметност. Једна од тих уметника перформанса је и Марина Абрамовић.

Марина је рођена 30. септембра 1946. год у Београду. Студирала је на Академији ликовних уметности у Београду 1965.-1970. Предавала на више европских Академија.

Током дугогодишње каријере често је кокетирала са садо-мазохизмом. У својим перформансима користи и људско тело као платно.

Перформанс са 20 ножева који је извела 1973. на фестивалу у Единбургу, био је први у низу десет акција названих "Ритмови" и Марина је тада себи први пут нанела лакше телесне повреде. Базиран је на руској игри са ножевима у којој је ножеве забадала између раширених прстију убрзавајући ритам. Кад год би при брзини засекла прст, узимала би други нож.

У перформансу "Ритам 5" је 1974. у склопу Априлских сусрета запалила велику петокраку исцртану у дворишту Студентског културног центра у Београду.

План акције је био:

-Опис акције:

1. На отвореном простору поставља звезду петокраку величине 5м (крак) са запаљивом материјом на ободу.
2. Пали звезду и обилази око ње.
3. Сече косу и баца је у ватру
4. Сече нокте на рукама и баца их у ватру
5. Сече нокте на ногама и баца их у ватру.
6. Улази унутар обода звезде и лежи на под.

Тиме је желела да да коментар на бурну српску прошлост током периода комунизма, али није све ишло по плану. Наиме, због недостатка кисеоника Марина је пала у несвест и замало се угушила.

Перформанс је прекинут, а публика, која је у међувремену схватила да Марина не глуми, већ је заиста остала без свести, избавила је уметницу из ватрене звезде.

У галерији Савремене уметности у Загребу исте године, она је пред публиком узимала таблете за лечење акутне шизофреније, желећи да доведе своје тело у непредвидива психо – физичка стања (грчење мишића, губљење оријентације).

Најекстремнији Маринин подухват био је “Ритам 0”, који и данас изазива језу, и на посебно бизаран начин укључује публику. Она је била објекат на којој су посетиоци “испробавали” 72 предмета. Међу предметима су били: векна хлеба, парфем, ружа, маказе, ексери, метак, пиштољ...

У перформансу “Lips of Thomas” Марина жилетом на свом стомаку изрезује петокраку и управо та слика од ње је учинила икону перформанса.

Волели ми Марину или не, пред њеним перформансима не можемо остати равнодушни. Кључне речи: перформанс, тело, уметност

Ритам 0

8. PSIHOTERAPIJA I PISANJE

Prim dr Snežana Kecojec Miljevic

AGENCIJA ZA EDUKACIJU DIJALOZI, BEOGRAD-PRIVATNA PRAKSA

ABSTRAKT:

Dubinska psihoterapija, posebno psihoanalitička nije tek savremeni avatar starogrčke maksime “Nosce te ipsum” ili “Upoznaj samog sebe” (natpis na Apolonovom hramu u najvećem proročištu antičkog sveta , u Delfima), već kreativno učenje koje se kao i svaka drugačija kreativna delatnost, uključujući i umetnost pisanja, dostiže iskustvom i istraživanjem, umesto instrukcijom. Ključni motiv za psihoterapiju nije tek želja za samospoznajom , već upravo promena sama po sebi , nastanak nečeg novog, dakle kreacija.

Terapija pisanjem proizlazi iz višestruke upečatljive povezanosti pisanja i psihoterapije, i ta integracija vodi nastanku jedne nove terapijske veštine koja se čini korisnom pomažućom tehnikom u mnogim psihoterapijskim metodima poniklim na tlu različitih psihoterapijskih pravaca i škola, posebno psihodinamskim terapijskim pravcima .

U ovom radu govorićemo o pisanju kao potencijalnim lekom za dušu kako klijenta tako i psihoterapeuta s posebnim osvrtom na poeziju kao lekovitom načinu oblikovanja nekada i najtežih ljudskih emotivnih iskustava.

9. SEKSUALNE DEVIACIJE I SEKSUALNO PRENOSIVE BOLESTI U ULIKSU

Sonja Đurić (1), Irena Petrušić (2), Marko Ravić (3), Vladimir Biočanin (4), Dušan Đurić (5)

(1) SONJA ĐURIĆ – CENTAR ZA JEZIKE, UNIVERZITET U VALENCIJI, ŠPANIJA, LANGUAGE CENTRE, GENTEXT ISTRAŽIVAČKA GRUPA, UNIVERZITET U VALENCIJI, ŠPANIJA;

(2) DOKTOR FILOLOŠKIH NAUKA, DOCENT FAKULTETA ZA MENADŽMENT, HERCEG NOVI, CRNA GORA

(3) ASISTENT FAKULTETA MEDICINSKIH NAUKA UNIVERZITETA U KRAGUJEVCU, SRBIJA

(4) DOKTOR NAUKA, SPECIJALISTA ORALNE HIRURGIJE, VANREDNI PROFESOR STOMATOLOŠKOG FAKULTETA U PANČEVU, UNIVERZITET PRIVREDNA AKADEMIJA U NOVOM SADU, SRBIJA

(5) DOKTOR NAUKA, REDOVNI PROFESOR FAKULTETA MEDICINSKIH NAUKA U KRAGUJEVCU, SPECIJALISTA ANESTEZIOLOGIJE SA REANIMATOLOGIJOM, UŽI SPECIJALISTA KLINIČKE FARMAKOLOGIJE, INSTITUT ZA REHABILITACIJU, BEOGRAD, SRBIJA

Uliks Džejmsa Džojisa je enciklopedijski roman u svakom smislu. Džojsov roman obuhvata širok spektar tema i polja istraživanja u oblasti: medicine, istorije, geografije, kulture, mitologije, religije i muzike. Kada se radi o medicinskim temama, složićemo se da su psihijatrijske teme najpoznatije u Uliksu. Međutim, postoje teme zbog kojih je upravo ovaj roman bio zabranjen početkom

dvadesetog veka, i čiji su prevodi na druge jezike kasnije često cenzurisani. Radi se o seksualnim devijacijama i seksualno prenosivim bolestima koje roman enciklopedijski nabraja.

Džojs je započeo studije medicine u Dablinu, da bi ih kasnije nastavio u Parizu. Iako na studijama nije dugo izdržao, nastavio je da se druži sa studentima medicine i kritičari tvrde da njegovo znanje i zanimanje za medicinu dolazi od prijatelja a ne studija. Kada se radi o seksualno prenosivim bolestima, mnogi kritičari tvrde da su Džojs i njegova žena болоvali od sifilisa i/ili gonoreje kao i drugih seksualno prenosivih bolesti. Pisma koja je ovaj bračni par razmenio za života svedoče o fetišima, korpofiliji i voajerizmu između ostalog.

Glavni lik u Uliksu je gospodin Blum i pre svega brojni primeri ukazuju na to da je impotentan. Naime, on je rešen da nađe svojoj ženi dobrog ljubavnika, iako je svestan da gospođa Blum već ima ljubavnika i da je tokom proteklih godina braka vrlo verovatno imala niz avantura. Izbor pada na Stefana Dedalusa, kojim je sam gospodin Blum opčinjen i nismo do kraja sigurni da li ga vidi isključivo kao sina ili gaji neka homoseksualna osećanja prema njemu. Gospodin Blum održava preljubničku vezu sa Martom Kliford ali isključivo preko pisama, što dodatno ukazuje na njegovu impotentnost. Marta u pismima piše da će ga kazniti, što ga vrlo uzbuđuje. Blumovi, takođe, imaju sadističko-mazohistički odnos, u kom gospodin Blum uživa u tome da bude kažnjen, dok njegova žena uživa u kažnjavanju i aktivno planira na koje sve načine može da ga kazni. Blumov mazohizam dolazi do izražaja i u bordelu koji posećuje, gde ga uzbuđuje bičevanje i ponižavanje. Vrlo verovatno ima sifilis i/ili gonoreju kao i druge seksualno prenosive bolesti. Na sifilis posebno upućuju sapun i krompir koji nosi u džepu, podsećajući na sifilisne čakre. Ova dva predmeta se nalaze u Blumovim džepovima kroz ceo roman, a u bordelu alarmiraju prostitutke koje odmah sumnjaju na seksualno prenosive bolesti. U epizodi u bordelu dodatno dolaze do izražaja njegovi fetiši, nimfolepsija, androginija, transrodnost i biseksualnost. U toj epizodi gospodin Blum se pretvara u ženu, dok se madam bordela pretvara u muškarca. Blum je ponizan i kažnjen, madam ga gaji visokim i tankim štiklama, ponižavajući ga konstantno. Epizoda kulmira kada gospodin Blum rađa osmoro muške dece i postaje prva muška žena. Transrodnost i crossdressing su naglašeni kroz ceo roman jer je gospodin Blum opsednut ženskom odećom, a ponajviše ženskim rubljem. Jednom prilikom je od gospođe Blum tražio da odseče parčence svojih gaćica. Takođe, je opsednut nifama i svoju ženu često poredi sa nifama, a iznad kreveta u spavaćoj sobi visi portret nimfe. Navodno je nifu prvi put video na školskoj ekskurziji, a nife mu dolaze u halucinacijama i u bordelu. Te halucinacije su verovatno jedan od simptoma lečenja arsenom i živom. Konstantno ima nagon za osvajanjem udatih žena. Sve žene za koje se zanima su udate. Celo jedno poglavlje upućuje na voajerske tendencije gospodina Bluma, dok posmatra mladu gospođicu Greti koja je egzibicionista. Greti pomera i diže haljine dok se gospodin Blum samozadovoljava na sred gradske plaže. Gospodin Blum isključivo ljubi svoju ženu u zadnjicu, na šta se ona u poslednjoj epizodi žali, a dodatno boluje od korpofilije što se jasno vidi iz primera kada je ženu terao da gaji po balezi jer ga to uzbuđuje. Pornografija zanima Blumove, međutim dok gospođa Blum uživa u čitanju erotskih romana škakljivih imena, gospodin Blum voli da gleda slike obnaženih žena. Jednom prilikom gospodin Blum je predložio svojoj ženi da dozvoli da je naslikaju голу i da na taj način zaradi novac.

Gospođa Blum ima svoje fetise i vrlo je seksualno promiskuitetna. Dopadaju joj se seksualni odnosi na javnim mestima poput voza, livade, ili lučkih dokova, sa nepoznatim muškarcima, mornarima, muškarcima sumnjivog morala, znatno mlađim muškarcima, sveštenicima, što ukazuje na njen egzibicionizam. Divi se muškom telu jedino u vrlo mladom obliku i muškom polnom organu na stauama. Želi vezu sa vrlo mladim momkom. Žali se na razne tegobe koje upućuju na seksualno prenosive bolesti, i posećuje ginekologa. Njen promiskuitet je najjasnije vidljiv u poslednjoj epizodi kada redom nabraja sve svoje ljubavnike, od prvog do poslednjeg, prisećajući se škakljivih detalja, mereći užitak i sposobnosti svakog pojedinačnog ljubavnika i sanjajući o novim ljubavnicima. Duboko veruje da je ona ostavila trag na svojim ljubavnicima i da su njene sposobnosti u krevetu ostale zapažene i zapmcene zauvek. Vrlo joj je bitno da svoje ljubavnike zadovolji kao i da oni zadovolje nju. Samozadovoljavanje (između ostalog sa bananom) i glumljenje orgazama joj nisu strani. Divi se ženskom telu, zamišlja sebe kao muškarca, sa muškim polnim organom i u seksualnom odnosu sa ženom. Muško telo joj se ne dopada, kao ni muški polni organ, ali je interesuje kako bi bilo biti muškarac i zavesti ženu. Gospođa Blum takođe zna za neverstva svoga muža, i za razliku od njega koji traži ljubavnika za nju, ona je vrlo ljubomorna i kritikuje ceo ženski rod i sve žene sa kojima njen muž ima kontakt. Rado prihvata časove sa Stefanom i potajno se nada da će ga osvojiti i da će joj on postati novi ljubavnik, i nije svesna da je to zapravo plan njenog muža.

Stefan Dedalus, alter ego Džejsma Džojsa, isključivo želi seksualne odnose sa prostitutkama, dok mnogi simboli upućuju na seksualno prenosive bolesti od kojih pati. Proganja ga duh mrtve majke, za koju nije hteo da se pomoli na samrti, a odnosi sa prostitutkama su bili presudni za njegovo odbacivanje katoličke vere i sveštenečkog poziva. Stefan smatra da nije vredan prave ljubavi i na nekin način sebe nagrađuje i kažnjava seksualnim odnosima. Zajedno sa gospodinom Blumom posećuje bordel u vrlo pijanom stanju, gde halucinira i u halucinacijama vidi majku.

Ljubavnik Moli Blum, Bojlan, ima fetiš sa stopalima i vidno je, da mu je Moli, samo jedna usputna stanica u nizu mnogih. Greti ima egzibicionističke tendencije i rado izvodi performans za gospodina Bluma, posmatra pornografske postere, i voajerski špiunira jednog mladića dok se samozadovoljava. Pažljivo bira odeću i želi da zavede muškarca, a posebno je opsednuta donjim vešom. Jedna od njenih najboljih drugarica je opisana kao muškobanjasta žena, nezainteresovana za muški rod.

Da li su teme kojima se Uliks bavi istinite ili iz intimog života Džejsma Džojsa, potpuno je nebitno. Međutim, jedno je sigurno, primeri koji opisuju seksualne želje ili odnose između svih likova Džojsovog romana su bezbrojni. Uliks je enciklopedijski prikupio neverovatan broj seksualnih devijacija i seksualno prenosivih bolesti. Pažljivo čitanje i analiza romana ukazuju na nova otkrića pri svakom koraku. Čak i manje poznate seksualne devijacije, fetiši ili seksualno prenosive bolesti su u nekom obliku pronašle mesto na stranicama Uliksa. Uzimajući u obzir da su simboli i likovi ispreplitani moguće je da mnoge interesantne novine prođu nezapaženo. Bez sumnje neki delovi, ako ne i ceo roman, možda su zanimljiviji pozavaocima medicine za istraživanje, nego književnim kritičarima.

Bibliografija

1. Shanahan F., Quigley EM, Medicine in the Age of "Ulysses": James Joyce's portrait of life, medicine, and disease on a Dublin day a century ago. *Perspectives in biology and medicine*, 2006; 49(2) 276–85.
2. Lyons JB, James Joyce and Medicine. Dublin: Dolmen Press, 1973.
3. Ellmann R, Ulysses on the Liffey, Oxford University Press, 1986: 186-190.
4. Norris M, eds. A Companion to James Joyce's Ulysses. Boston and New York: Bedford Books 1998.
5. Ellmann R, eds. Letters of James Joyce. Vols. I and II. New York: Viking 1966.
6. Ellmann R, ed. James Joyce, Selected Letters of James Joyce. New York/London: Viking/Faber 1975.
7. Kaplan R, Madness and James Joyce. *Australasian Psychiatry, Psychiatry and the arts* 2002; 10 (2): 172–176.
8. Paris J, Joyce. Trans. Sonja Šešlija. Novi Sad and Belgrade: IK "Kiša" 2012.
9. Ferris K, James Joyce and the Burden of Disease. Lexington, Kentucky: The University Press of Kentucky 2010.
10. Baron JH, Illness and creativity: Byron's appetites, James Joyce's gut, and Melba's meals and misalliances. *BMJ* 1997; 315: 1697–1703.
11. Ellmann R, James Joyce, rev. ed. Oxford: Oxford University Press 1982.
12. Birmingham K, The Most Dangerous Book: The Battle for James Joyce's Ulysses. London: Penguin Press 2014.
13. Thakur P, The Most Important People of the 20th Century – II. Artists and Entertainers. Punjab: Pradeep Thakure & Sons 2010.
14. LeBlanc J, Agoraphobia in James Joyce's – Eveline. *Papers on Joyce* 16 (2010): 29–47.
15. Maddox B, Nora: The Real Life of Molly Bloom. Boston and New York: A Mariner Book, Houghton Mifflin Company 1988.
16. De Grazia E, Girls Lean Back Everywhere: The Law of Obscenity and the Assault on Genius. *Cardozo Arts & Entertainment* 1991; 9: 387–438.
17. Loeb Shloss C, Lucia Joyce. *To Dance in the Wake*. London: Picador 2005.
18. George JM, Ulysses Quotidianus: James Joyce's Inverse Histories of the Everyday. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing 2016.

10. ЛЕКАР У ЕПИДЕМИЈИ – ДР БЕРНАРД РИЈЕ (DR BERNARD RIEUX) ИЗ РОМАНА "КУГА" АЛБЕРА КАМИЈА

Божинковић Милан (1,2), Михајловић Ивана (1,2), Божинковић Небојша (3), Јоксимовић Бојан (4), Божинковић Драгица (5), Костић Милица (6), Савковић Рајко (2), Божинковић Милена (4), Јовановски Александар (2), Поповић Нела (1), Миљковић Мирослав (2)

- (1) ВОЈНА БОЛНИЦА НОВИ САД,
- (2) МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ,
- (3) ВОЈНА БОЛНИЦА НИШ,
- (4) МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ ФОЧА УНИВЕРЗИТЕТА У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ
- (5) ОПШТА БОЛНИЦА "ДР АЛЕКСА САВИЋ" ПРОКУПЉЕ,
- (6) ФАРМАЦЕУТСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Увод: Велике епидемије су још од давнина биле повезане са човечанством. Неке од њих су биле јако смртоносне. Једна од најзначајнијих епидемија, која је убедљиво однела највише живота је куга. Само током XIV века је практично опустошила Европу. Албер Ками је у свом роману "Куга", објављеном 1947. године, описао епидемију куге у француско – алжирском граду Орану.

Циљ рада је био да покаже поступке, односе, размишљања и медицинско делање др Бернарда Ријеа, као модел и пут којим треба да иде и да се понаша лекар који лечи тј. збрињава оболеле у епидемији.

Резултати и дискусија: Др Бернарда Ријеа можемо посматрати на више планова и ситуација. Један план је др Бернард Рије као породични човек, супруг и муж. Жали што због свог позива и пацијената не стиже више времена да буде са супругом. Врло је забринут за здравље своје жене, шаље је на лечење и веома је потресен њеном смрћу. Као син је брижан и захвалан својој мајци, али и забринут за њено здравље.

Други план на коме можемо посматрати Др Бернарда Ријеа је његов позив, тј улога лекара. Грубо га можемо поделити на три целине: лекар пре епидемије куге, лекар непосредно од појаве првог случаја до проглашења епидемије, и коначно лекар у епидемији. Пре појаве куге Др Бернард Рије је лекар веома посвећен својим пацијентима. Често их бесплатно лечи, стално прави кућне посете, има емпатију за њих. Добре колегијалне односе јако цени и развија (др Рихард).

Од појаве првог могућег случаја куге па до проглашења епидемије пролази један не баш кратак период. Др Бернард Рије је у први мах затечен, збуњен. Иако му медицинских знања и праксе не мањка, веома је резервисан према доказима који иду у прилог куги. На састанку у префектури силно се бори, аргументовано, да треба предузети неке мере. Посећује пацијенте и даље и извештава о бубонима који се јављају код пацијената, али и о смртним исходима. Најзад његова улога током званичне епидемије само добија на значају. Неуморно се бори са пошастима, посећује пацијенте, лечи их, иако често пута они умиру у најстрашнијим мукама. Не губи наду, веру и стално се бори за живот и здравље својих пацијената. Са пријатељем Таруом (Tarrou) оснива здравствене одреде од добровољаца и координише њихов рад. Иако је био поколебан смрћу малог детета и пријатеља Таруа, као и разговором са свештеником, не одустаје и наставља да се бори за живот, и поред личне трагедије, смрти жене.

Закључак: У светлу епидемија које су прошле, али и које трају (COVID-19) улога лекара је пресудна. Овде можемо пуно учити, па чак и следити пут Др Бернарда Ријеа као бескомпромисног борца против болести и заразе, а све у циљу здравља и живота пацијента.

Кључне речи: Др Бернард Рије, Албер Ками, куга, епидемија

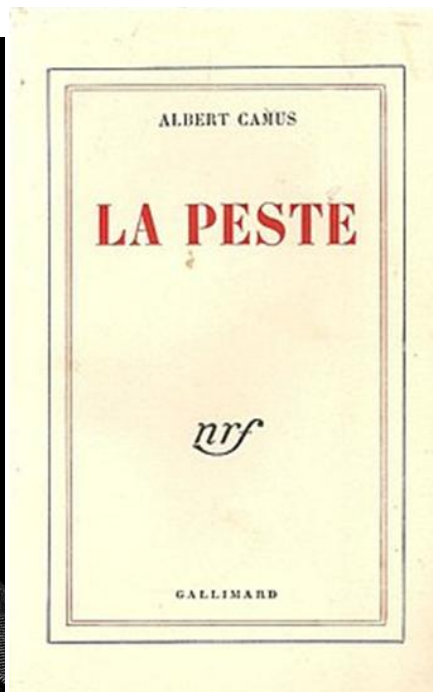
Увод

Албер Ками је рођен 1913. године у Мондови (данас Дреану) у Алжиру. Средњу школу завршава у граду Алжиру. Уписује се 1933. године на Алжирски Универзитет и 1936. године дипломира филозофију са завршном тезом о Платону. Његов литерарни опус је обиман и разноврсан. Од романа истичу се Странац (1942), Куга (1947), Пад (1956), као и постхумно објављени Срећна смрт (1971) и Први човек (1995). Најпознатије драме су Неспоразум (1944),

Калигула (1944) и Опсадно стање (1948). Свакако најзначајнији и најутицајнији есеј који је написао је добропознати и чувени Мит о Сизифу (1948). За целокупни књижевни опус награђен је Нобеловом наградом за књижевност 1957. године.

Слика бр. 1. Албер Ками (1913-1960)

Слика бр. 2. Оригинални наслов романа "Куга" из 1947. год

(Слика бр. 1. преузето 19.12.2020. са <https://nydla.wordpress.com/2012/02/21/albert-camus-si-%E2%80%99Emitul-lui-sisif/>)

(Слика бр. 2. преузето 19.12.2020. са https://fr.wikipedia.org/wiki/La_Peste)

Куга (француски: *La Peste*) је роман Албера Камија објављен 1947. године. Верује се да је роман заснован на епидемији колере која је убила велики проценат популације Орана 1849. године, али је радња смештена у четрдесете године 20. века. Током XIX и XX века било је неколико појединачних случајева куге забележених у граду Орану, али се никако не могу повезати са размером епидемије описаном у роману. Куга се сматра класиком егзистенцијалистичке филозофије, упркос Камијевим приговорима. Радња романа Куга је подељена у пет делова.

Слика бр. 3. Мапа Алжира и локација града Оран

Слика бр. 4. Застава и грб Француског Алжира

Слика бр. 5. Панорама града Оран (средина XX века)

(Слика бр. 3. преузето 19.12.2020. са <https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=AzemEGjC&id=7609F015CF142B8B8C4E58EBB8003D52959CF8D6&thid=OIP.AzemEGjCY5dWfA-j08u4dwHaEU&mediaurl=http%3a%2f%2fwww.worldatlas.com%2fimg%2flocator%2fcity%2f032%2f5532-oran-locator->)

map.jpg&exph=425&expw=728&q=city+of+oran+map&simid=608048003904178488&ck=0A87D3600E18CD2FC9C0E7A9F6C21399&selectedIndex=7&FORM=IRPRST&ajaxhist=0)

(Слика бр. 4. преузето 19.12.2020. са https://sh.wikipedia.org/wiki/Francuski_Al%C5%BEir)

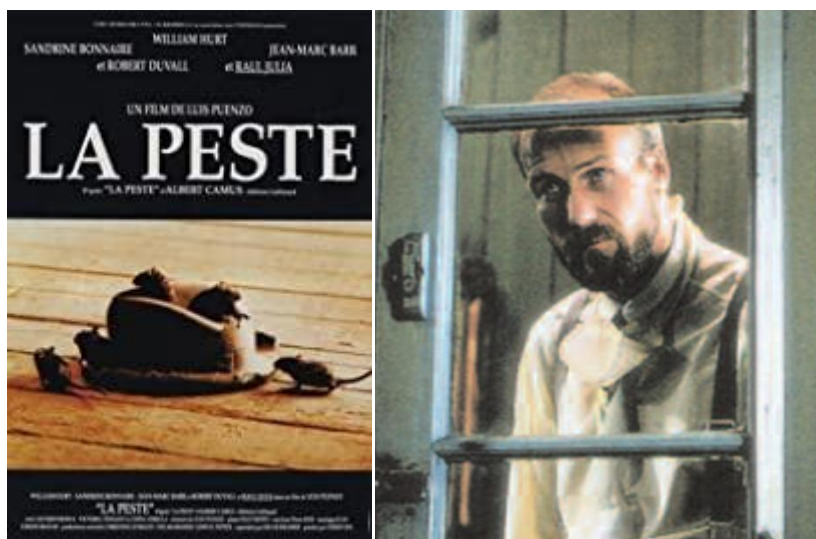
(Слика бр. 5. преузето 19.12.2020. са <https://www.flickr.com/photos/vic-and-becky/5350640248>)

Циљ рада

Циљ рада је био да покаже поступке, односе, размишљања и медицинско делање др Бернарда Ријеа, као модел и пут којим треба да иде и да се понаша лекар који лечи тј. збрињава оболеле у епидемији.

Материјал и методе

Анализа карактера и поступака др Бернарда Ријеа базично је тумачена ретроспективном анализом романа Куга Албера Камија (Нолит Београд, 1989.). Такође анализирани су све доступне интерпретације романа Куга али и филм Куга из 1992. године (режисер Луис Пуенцо) који је рађен по мотивима романа Куга Албера Камија.

Слике бр. 6 и 7. Постер филма Куга (The Plaque/La Peste) из 1992. године и Вилијем Харт (Williem Hurt) као Др Бернард Рије

(Слике бр. 6. и 7. преузето 19.12.2020. са https://www.imdb.com/title/tt0105127/?ref=tt_mv_close)

Резултати и дискусија

Опис и физички изглед Др Бернарда Ријеа можемо видети из бележака Жана Тароуа (Jean Tarrou): "Чини се, да му је тридесет и пет година. Средњег стаса. Плећат. Лице готово четвороугласто. Очи тамне и равне, али чељусти избочене. Нос велики, али складан. Црна коса, кратко шишана. Уста завинута, усне пуне и увек стиснуте. Нешто је налик на сицилијанског сељака: на њих подсећа својом тамном пути, црном косом и тамним оделима, која му својим тоном добро пристају. Хода брзо. Силази са плочника, не мењајући брзину, но два пута од три попеће се на суседни плочник, поскочивши мало. Растресен је за воланом аутомобила и често стрелицу, која означава смрт, оставља дигнуту, премда је заокрет извршен. Увек гологлав. Израз лица паметан и обавештен."

Др Бернарда Ријеа можемо посматрати на више планова и ситуација. Један план је др Бернард Рије као породични човек, супруг и муж. Дрugi план је његов позив, тј. улога лекара. Грубо га можемо поделити на три целине: лекар пре епидемије куге, лекар непосредно од појаве првог случаја до проглашења епидемије, и коначно лекар у епидемији.

Однос Др Бернард Ријеа са супругом је препун емоција. Иако нема пуно заједничких сцена, из размишљања и помињања супруге откривамо читаву једну димензију тог односа. Др Рије жали што због свог позива и пацијената не стиже више времена да буде са супругом. У првом делу сазнајемо да му је супруга болесна и да је врло забринут за њено здравствено стање.

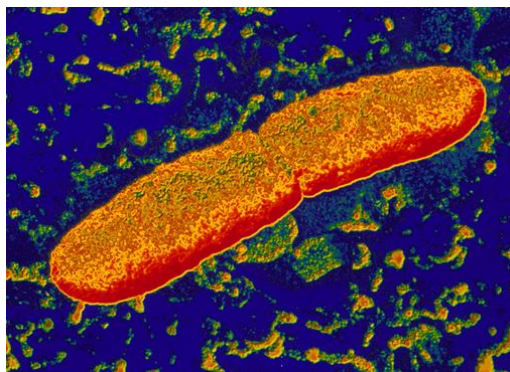
Шаље је на лечење у суседни град у санаторијум. Након стављања града у изолацију и карантин, једина комуникација са супругом је преко телеграма. Комуникација је и поред свих ограничења јако интензивна. Веома често се интересује за њено здравствено стање и време како га проводи. Јако му недостаје. Такође је у сталној комуникацији и са њеним лекарима, а својим колегама. Нигде се не напомиње од које болести пати (наводи се да је то нека хронична болест). Веома је потресен њеном смрћу (у задњем делу, непосредно пред сам крај романа).

Однос Др Бернард Ријеа са мајком је недовољно расветљен. Имамо јако мало података. Види се да живи у породичној кући са мајком. Отац се нигде не спомиње. Као син је брижан и захвалан својој мајци, али и забринут за њено здравље. Мајка га бодри да истраје у своје племенитом позиву и помогне што више пацијентима. У последњем делу му безрезервно помаже у неговању пријатеља Жана Тароуа (Jean Targou). Саосећа се у болу са њим због смрти супруге, односно снахе, и он јој је захвалан.

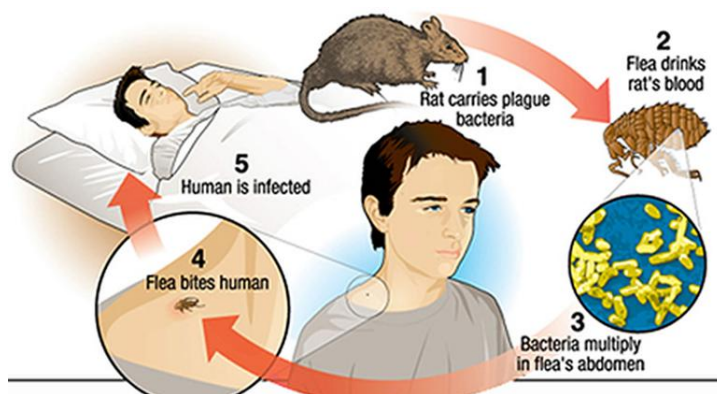
Због посвећености своје позиву о пријатељима Др Бернард Ријеа нема напомена пре епидемије. Током епидемије пријатељски однос развија са Жан Тароуом (Jean Targou) који га и описује у својим белешкама. Разговори на тераси, и заједничко купање у мору, како би бар на кратко, изашли из туробне стварности представљају једину утеху и релаксацију Др Бернарду Ријеу и због тога је веома захвалан свом пријатељу. Негује га и бодри да се опорави. Веома тешко прихвата да је једна од последњих жртава пошести зване куга.

Пре појаве куге Др Бернард Рије је лекар веома посвећен својим пацијентима. Често их бесплатно лечи, стално прави кућне посете, има емпатију за њих (општински чиновник са суженом аортом). Епизода са Котардом (Cottard) нам говори да своје пацијенте лечи безусловно, да га не занима шта је ко урадио, јер болестан човек превасходно треба негу (примарно жели да се постара за здравствено стање пацијента, па ће онда препустити инспекторима). Присуствује испитивању и заштитнички је настројен. Добре колегијалне односе јако цени и развија (Др Рихард – Dr Richard). Стално се консултује око медицинских питања.

Од појаве првог могућег случаја куге па до проглашења епидемије пролази један не баш кратак период. Др Бернард Рије је у први мах затечен, збуњен. Прве пацијенте сам збрињава. Прва сецирања бубона сам изводи. И најзад бележи прве смртне случајеве. Иако му медицинских знања и праксе не мањка, веома је резервисан према доказима који иду у прилог куги. Стално жели да потврди, да провери, чека анализе из суседних лабораторија. Готово свакодневно размењује мишљења и искуства са колегом др Кастелом (Dr Castel).

Слика бр. 8. Yersinia Pestis

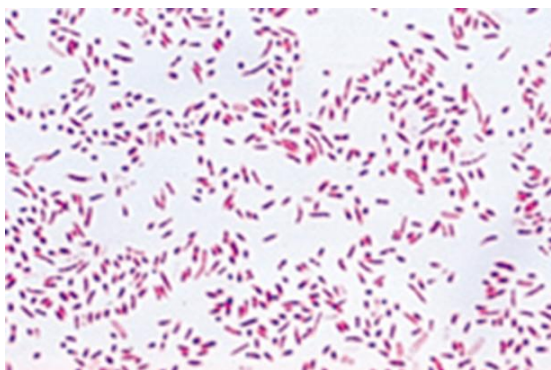

Слика бр. 9. Схема трансмисије

(Слика бр. 8 преузето 19.12.2020. са <https://pixels.com/featured/two-yersinia-pestis-bacteria-pasieka.html>)

(Слика бр. 9. преузето 19.12.2020. са

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=WY49bPVA&id=78F936972430086ED5EC774418A2B67D339DE6AC&thid=OIP.WY49bPVAGVt112vlunocbgHad8&mediarurl=http%3a%2f%2f4.bp.blogspot.com%2f-pPgKhn33Hk1%2fVuf5aDf72PI%2fAAAAAAAE3M%2frqpnN9O9_zw%2fs1600%2fBubonic+Plague_1392203728849%5b1%5d.png&exph=255&expw=479&q=How+the+bubonic+plague+was+transmitted&simid=608044421861150625&ck=E952FFC063D25C6DE0C93DF2DEEFAFFE&selectedIndex=0&FORM=IRPRST&ajaxhist=0)

Слика бр. 10. Микроскопски изглед бубона

Слика бр. 11. Макроскопски изглед

(Слика бр. 10. преузето 19.12.2020. са <https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=nQQXsx4p&id=08F4AC93949520D4CFFFE6633A7E999A5D158A3A9&thid=OIP.nQQXsx4pulDbb3E44OoBMAHaFC&mediauri=https%3a%2f%2fimages.fineartamerica.com%2fimages-medium-large%2fplague-bacteria-cnri.jpg&exph=612&expw=900&q=plague+bubonic+microscope&simid=608043983783005175&ck=844C4777E656E77974C39D1EC9335C9F&selectedIndex=19&FORM=IRPRST&ajaxhist=0>)

(Слика бр. 11. преузето 19.12.2020. са https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=wOgTrEwi&id=D7A877DA52B4DC3E9DFB13E7187E286F039E9542&thid=OIP.wOgTrEwi6GsB_SGA2hxfDQAAAA&mediauri=https%3a%2f%2fimages.pinimg.com%2f236x%2f3a%2f11%2f11%2f11fe30cf4a7e7f10f0c99e211510ca--medical-oddities-black-death.jpg&exph=276&expw=235&q=plague+bubonic&simid=607992177926539251&ck=A05A7874802AA4672C66A9992658B51E&selectedindex=1&form=IRPRST&ajaxhist=0&pivotparams=insightsToken%3Dccid_YuG%252Fur11*cp_194727AF42E74500FA466E4444F05E69*mid_859FA5EE94819E8786E8666A326268444F05F331*simid_608043610124714904*thid_OIP.YuG!_ur1l8CmwlgRRC6yPiQHAd4&vt=0&sim=11&iss=VSI&ajaxhist=0)

Иако је свестан да је мистериозна болест куга, ипак се нада да ће можда то бити нека блажа форма друге неке болести. У својим размишљањима подсећа се на велике епидемије куге "црне смрти".

Слике бр. 12. и 13. Највеће епидемије куге у XIV и XVII веку

(Слике бр. 12. и 13. преузето 19.12.2020. са <https://listverse.com/2009/01/18/top-10-worst-plagues-in-history/>)

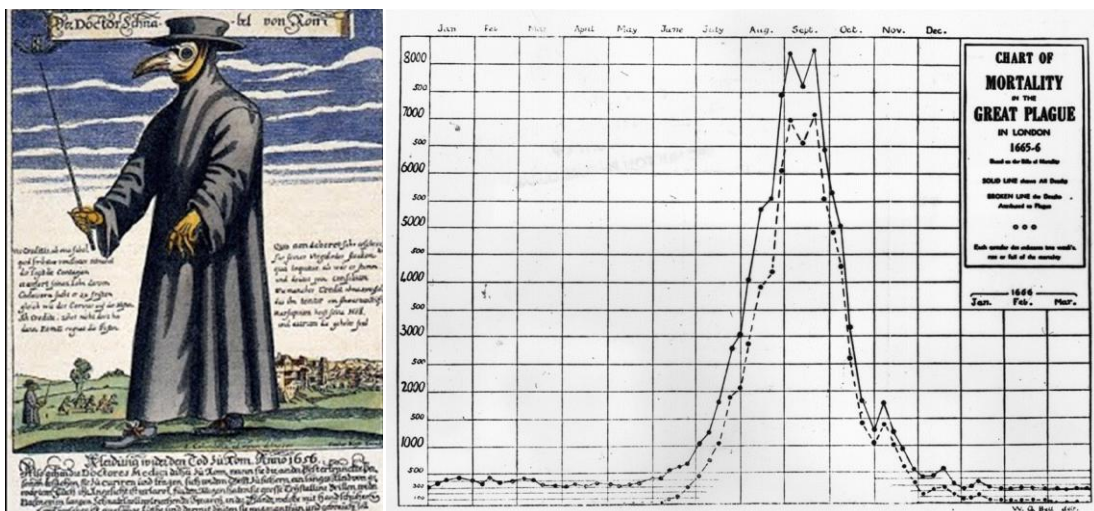
На састанку у префектури силно се бори, аргументовано, да треба предузети неке мере. Не схвата оклевање политичких структура које касне са покретањем мера. Посећује пацијенте и даље и извештава о бубонима који се јављају код пацијената, али и о смртним исходима.

Слика бр. 14. Префектура Оран, крај XIX почетак XX века

(Слика бр. 14. преузето 19.12.2020. са <https://www.bing.com/images/search/view=detailV2&ccid=Jtd6lwtf&id=D62C2C8CDAF000FC57DA61AC1AED8E47C746E5D8&thid=OIP.Jtd6lwtfT32u2JYApjYAJQAAAA&mediurl=https%3a%2f%2fi.ebayimg.com%2fimages%2fg%2fZM8AAOSw61haYdET%2fs-1400.jpg&exph=267&expw=400&q=prefecture+oran+algeria&simid=608027916301500638&ck=B562CA9191F229642DED92B5D9743A2A&selectedIndex=1&FORM=IRPRST&ajaxhist=0>)

У јеку епидемије Др Бернард Рије неуморно се бори са пошасту, посећује пацијенте, лечи их, иако често пута они умиру у најстрашњим мукама. Некад пацијенти који су га радосно дочекивали јер су знали да ће им помоћи, сада затварају врата пред њим. Плаше се његове страховите потврде да је то куга, и да ће скоро умрети или да ће морати да се раздвоје чланови породице како би се изоловали. Не губи наду, веру и поред сталног умора бескомпромисно се бори за живот и здравље својих пацијената. Своје старе пацијенте који болују од хроничних болести не напушта, већ и поред умора и брига и њима посвећује адекватну пажњу и негу (старији пацијент са бронхитисом). Са пријатељем Таруом (Tagrou) оснива здравствене одреде (пет екипа) од добровољаца и координише њихов рад. И поред великих трагедија којима је присуствовао (смрт малог детета), мотивише људе да се укључе у збрињавање пацијената и да му помогну. Свом оболелом пријатељу Тароу (Tagrou) посвећује сву неопходну пажњу. Негује га у својој кући, притом не запостављајући и друге пацијенте. Веома му тешко пада смрт пријатеља.

Слике бр. 15. и 16. Илустрација доктора који су се борили против куге и Схema морталитета од куге у Лондону 1665/6

(Слика бр. 15. преузето 19.12.2020. са <https://www.bing.com/images/search/view=detailV2&ccid=B1Pg0Akq&id=10817381125001AFC3FFBFA4125885A10B21029A&thid=OIP.B1Pg0Akqff19hU6JqkljRgHajX&mediurl=https%3a%2f%2fi.pining.com%2foriginals%2Fd8%2Fd0%2F8d%2Fd>)

8d08d0bde2addaa90a9fb0a7acc1867.jpg&exph=640&expw=506&q=Plague+Doctor+Suit&simid=608045757604498223&ck=53666F6A6EF981ED4139DEAF7CDF0E92&selectedindex=0&form=IRPRST&ajaxhist=0&pivotparams=insightsToken%3Dccid_pKpxkSjx*cp_12F26F2B55AA1AB19C6A15627F519218*mid_60687E1F46B9F4B5A34C61F10A8E3F2E3F18C098*simid_608055361113162674*thid_OIP.pKpxkSjxTqbz0DqEg-RVWgHaKf&vt=0&sim=11&iss=VSI&ajaxhist=0)

(Слика бр. 16. преузето 19.12.2020. са

<https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=vaRPVxQB&id=4DA1275937E3CDA6EFF09B6BB311196264529877&thid=OIP.vaRPVxQBSBsVjNLYTUVMYwHaFR&mediaurl=http%3a%2f%2ffaculty.humanities.uci.edu%2fbjbecker%2fPlaguesandPeople%2fmortalityc.jpg&exph=534&expw=750&q=mortality+rate+plague+london+1666&simid=608029299282674412&ck=D9766E3715C5832DF641A3ED4B219948&selectedIndex=49&FORM=IRPRST&ajaxhist=0>)

Закључак

У светлу епидемија које су прошле, али и које трају (SARS-CoV-2) улога лекара је пресудна. Овде можемо пуно учити, па чак и следити пут Др Бернарда Ријеа као бескомпромисног борца против болести и заразе, а све у циљу здравља и живота пацијента.

Литература

1. Ками А. Куга. Нолит Београд, 1989.
2. Драгосављевић Савин Љ. Заразне болести кроз историју [интернет] Доступно на: <https://www.kcns.org.rs/agora/zarazne-bolesti-kroz-istoriju/> [приступљено 20.12.2020.]
3. Андрић З. Куга, колера и корона – шта читати у карантину [интернет] Доступно на: <https://stanjestvari.com/2020/03/19/danas-kuga-kolera-i-korona-sta-citati-u-karantinu/> [приступљено 20.12.2020.]
4. Стојковић Н. Матурски рад "Странац" Албер Ками [интернет] Доступно на: <https://stranacmaturskiwordpress.wordpress.com/2016/05/11/%D0%B0%D0%BB%D0%B1%D0%B5%D1%80-%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%B8-%D0%B1%D0%B8%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%86%D0%B8/> [приступљено: 20.12.2020.]
5. Wikipedija Alber Kami [интернет] Доступно на: https://sh.wikipedia.org/wiki/Albert_Camus [приступљено: 20.12.2020.]
6. Wikipedija Kuga Alber Kami [интернет] Доступно на: https://sh.wikipedia.org/wiki/La_Peste [приступљено: 20.12.2020.]
7. IMDB The Plaque film [интернет] Доступно на: <https://www.imdb.com/title/tt0105127/> [приступљено: 20.12.2020.]

11. АРТ ТЕРАПИЈА И МЕДИЦИНА

Небојша Божиновић (1), Милена Божиновић (2), Милан Божиновић (3)

(1) ВОЈНА БОЛНИЦА НИШ

(2) МЕДИЦИНСКИ ФАКУТЕТ ФОЧА, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

(3) ВОЈНА БОЛНИЦА НОВИ САД

Током последњих година постоји све веће схватање утицаја уметности на здравље и општу менталну корист друштва. Допуњавањем лекова и неге, уметношћу може побољшати здравље људи који доживљавају менталне или физичке здравствене проблеме. Ангажовањем појединаца да се баве ликовном уметношћу помаже особама не само да промовишу своје здравље, већ и да спрече појаву болести и тиме остваре лично и породично благостање.

Уметност може побољшати и услове у средини (болнице, санаторијуми, бање) у којој се организовано спроводи здравствена заштита и тиме помаже не само у успешнијем лечењу болесника већ помаже медицинском особљу да очува свој даљи професионални развој и ментално здравље.

Психоневролози су истраживањем закључили да уметничко дело, код посматрача или аутора тог дела ствара позитивне емоције, и осећај да они имају контролу над својим организмом, што стимулише мозак да шаље имунолошком систему сигнал за производњу нових имунолошких ћелија – лимфоцита, који учествују у одбрани организма од многих болести.

Уметност и медицина могу се испољавати кроз следеће области: литерарну, ликовну, драмску, музичку, плесну, игру, филмску – засновану на видео терапији.

Арт терапија се може дефинисати једноставно као употреба уметности за промоцију лечења. Кључне речи: арт терапија, медицина, библиотерапија, музикотерапија, сликарство

12. VODIČ ZA STARENJE U SLIKAMA

Emil Vlajić

ZAJEČAR

Moderno društvo promovira mladost, progres, efikasnost i isplativost. Zato je često vrlo teško za starije osobe da se osećaju ispunjeno, budu aktivne i imaju inicijativu. Svako ulazi u starije doba sa sopstvenim predstavom šta to znači.

Proces starenja kod ljudi je kompleksan i individualan i ima biološki, psihološki i socijalni aspekt. Biološko starenje je prirodni i nepovratni proces. [Quinten Massys: An old woman (The Ugly Duchess), 1513] (1). Psihološko starenje podrazumeva svest o starenju i adaptaciju na starenje. Starenjem nastaju sve veći problemi u adaptaciji na nove situacije, javljaju se negativne promene u kognitivnoj i sveri inteligencije, kao i načinu percepcije okoline, promene u mišljenju. [Brojgel Portrait of an Old Woman 1563] (2). Socijalni aspekti zavise od uloge stare osobe u određenoj kulturi i menjanje te uloge. Socijalno starenje direktno zavisi od toga kako stara osoba vidi proces starenja i kako taj proces vidi društvo. Kakav će ko biti u starosti zavisi od kvaliteta života u ranijem dobu. Prihvatanje starosti doprinosi osećanju zadovoljstva životom a neprihvatanje osećanju usamljenosti i fizičke patnje.

Stavovi u adaptaciji na starost mogu biti:

1. Konstruktivni – prihvatanje procesa starenja, prilagodjavanje na sopstvene promene tokom starenja i harmonizacija odnosa sa drugima [Adele Kindt The fortune teller 1835.] (3)
2. Zavisni – karakteriše se narastanjem zavisnosti od drugih i pasivnošću [Edwin Lord Weeks, Old man resting in a doorway] (4), [Jacques Callot (French, 1592-1635) The Blind Beggar and His Companion] (5)
3. Odbrambeni – za one koji odbijaju da prihvate pomoć drugih iako im je takva pomoć potrebna. Starost doživljavaju na pesimistični način. [Vincent van Gogh, Old man in sorrow, 1890.] (6)
4. Stav neprijateljstva prema svetu – oni su agresivni sumnjičavi i nezadovoljni u odnosima sa drugima i samim tim izoluju sebe u socijalnom smislu. [Theodore Gericault: Crazy old woman 1823] (7)
5. Stav neprijateljstva prema sebi – oni su preterano samokritični, ne veruju da su sposobni da utiču na sopstveni život [Gorgione: Old woman 1508] (8)

Postoje i pozitivne mentalne promene tokom starenja: Retrospektivno razmišljanje dozvoljava starijim osobama da se prisećaju dalekih događaja iz prošlosti, one poseduju velika praktična iskustva koja mogu da koriste ili podele. Starije osobe su oprezne u donošenju zaključaka i sposobne da izbegnu mnoge greške.

Duhovna dimenzija života se menja u starih osoba. Čini se životni balans, i priprema se za bolest, patnju i smrt. Neki stari otvoreno prihvataju religijske stavove, dok drugi odbijaju da razmišljaju o tome. Činjenica je da u završnom delu života vera olakšava pronalženje nade.

Socijalni aspekti značajno zavise od kulturnog konteksta. Svaka osoba u svojoj sredini ima određenu ulogu, neke od njih se gube tokom starenja, neke se nastavljaju uz promene, dok neke stare osobe formiraju potpuno nove uloge [Hendrick Bloemaert: Old woman selling eggs, 1632] (9)

Kasni životni period može biti ispunjen kreativnim i korisnim životom. Pokazuje se da mnoge stare osobe jesu nosioci domaćinstva, religijskih i socijalnih vrednosti i tada je staro doba period maksimalne akumulacije i korišćenja iskustava iz ranijih perioda života. Stari ljudi mogu koristiti prednosti slobodnog vremena, i kada god su u mogućnosti, mogu se iskazati i biti od pomoći drugima, mogu da preuzmu nove socijalne i porodične uloge, učestvuju u aktivnostima različitih organizacija i udruženja. Naravno, to zavisi od ranijeg životnog stila, tako da oni koji su u mladosti bili aktivni, tokom starosti će takodje pokušati da žive aktivni život, razvijaju svoja interesovanja i hobije, ili će uzeti ulogu u društvenim udruženjima, grupama ili ustanovama. [Hendrick Bloemaert: A fortune teller, XVII v.] (10)

Aktivnosti starih ljudi se mogu podeliti na formalne (volonterstvo, udruženja, politika), neformalne (kontakti unutar porodice, prijatelja, poznanika), i pojedinačne (usamljene) (hobi, čitanje). [Vincent Van Gogh Sewing, 1883] (11)

Vizija starog doba koju kreiraju ljudi tokom svog života jeste vodič prema kome se uobličava ponašanje tokom starenja. U zavisnosti od toga koja slika starosti je dominantna, starost može, s jedne strane biti period maksimalne akumulacije iskustva i socijalnih mogućnosti, a s druge biti ispunjena usamnjenošću i isčekivanjem fizičke patnje i neminovnog kraja.

Literatura

1. Malgorzata Dziechciaz, Rafal Filip, Biological psychological and social determination of old age: Bio-psycho-social aspect of human aging. *Anal. of Agricultural and Environmental Medicine*: Vol 21, No 4, P830-838. 2014.
2. Aleksej Bukov, Ineke Maas, Thomas Lampert, Social Participation in Very Old Age: Cross-Sectional and Longitudinal Findings From BASE, *The Journals of Gerontology: Series B*, Volume 57, Issue 6, November 2002, Pages P510-P517, <https://doi.org/10.1093/geronb/57.6.P510>

13. LEKAR KAO KONZUMENT KULTURE U DOBA KORONE

Prikaz slučaja - Autoportret

Prim. Dr Maja Radanović, Specijalista medicine rada, Transakcioni analitičar- teoretičar

DOM ZDRAVLJA NOVI SAD

U doba Pandemije Covid-19 došlo je do promene u funkcionisanju zdravstvenog sistema u R. Srbiji, do preraspodele kadrova, što se odrazilo i na promene u radnim zadacima koje sam obavljala u okviru Primarne zdravstvene zaštite. Takođe dolazi do promene u funkcionisanju svih sektora, prelaska na online funkcionisanje i poslovanje svih delatnosti koje su mogle preći na takav vid funkcionisanja i poslovanja. Među takvima se našla celokupna umetnost i kultura koja prestaje širom sveta da funkcioniše uživo i prelazi na online platforme. Pre izbijanja Pandemije sam učesatalo pratila kulturološka zbivanja u Novom Sadu koji je grad kandidat za Evropsku prestonicu kulture 2021. godine i bio je Omladinska prestonica Evrope za 2019. godinu, samim tim grad je obilovao svakodnevnim umetničkim dešavanjima.

Cilj ovog rada je da se prikaže od proglašenja Vanrednog stanja u R. Srbijzbog Pandemije do ovog trenutka (period od osam meseci), praćenje kulturoloških sadržajaod strane lekara, autora ovog rada,zaposlene u sistemu Primarne zdravstvene zaštite. Jedan od ciljeva je i predočavanje psihičkih stanja u kojima sam se nalazila tokom ovih prvih osam meseci Pandemije, što je svakako uticalo na motivaciju za praćenje sadržaja iz domena kulture i umetnosti.

Materijal i metode; za izradu ovog radakorišćena je Facebook platforma autora ovog rada, takozvani Timeline ili Vremenska linija koja je prikazala sve aktivnosti vezane za praćenje kulturoloških dešavanja u periodu od prvih osam meseci Pandemije. Navedene su značajne reference ovih dešavanja korišćenjem Internet baze podataka. Korišćena je i literatura iz Psihoterapijskog pravca Transakcione analize.

Osvrt na psihička stanja u vreme Covid-19 Pandemije

Strahovi su grupa osećanja za koje je karakteristično da ih subjekt oseća kada procenjuje da je ugrožena neka njegova vrednost, a da on ne bi mogao da se adekvatno suprostavi objektu ili situaciji koja ga ugrožava.

Subjekt oseća strah kada procenjuje da je ugrožena neka njegova vrednost, da se ne može suprostaviti ugrožavajućoj sili, ali da bi mogao da se ukloni iz takve situacije.

Subjekt oseća paniku kada procenjuje da je ugrožena neka njegova vrednost, da se ne može suprostaviti ugrožavajućoj sili i da ne zna da li bi mogao da se ukloni iz takve situacije.

Subjekt oseća užas kada procenjuje da je ugrožena neka njegova vrednost, da se ne može suprostaviti ugrožavajućoj sili i da nema izlaska iz takve situacije.

Strepnja je skupno ime za strahove usmerene u budućnost, au okviru strepnje razlikujemo zabrinutost, tremu i anksioznost.

Strah se može suzbiti prigušivanjem (supresijom), kada osoba od drugih skriva signale straha koji doživljava, ili potiskivanjem (represijom), kada osoba nije svesna da reaguje strahom.

Ljudi koji ne osećaju strah postaju „neustrašivi“. Osoba ne oseća strah gubi unutrašnji signal kojim je njeno nesvesno upozorava da je situacija opasna i da s njom neće moći izaći na kraj. Zbog toga se neustrašivi ljudi prekomerno angažuju u veoma rizičnim ponašanjima pa se daleko više povređuju ili ginu, u odnosu na ljude koji sebi dozvoljavaju da se uplaše. Strah ili tačnije strepnja od smrti jedan je od najprirodnijih ljudskih strahova. Strah od smrti jeste po svojoj suštini strah za život, a njegova osnovna funkcija jeste očuvanje života. Koliko je on značajan za samoočuvanje možemo primetiti kod ljudi koji se ne boje smrti, odnosno koji su odustali od čuvanja svog života. (1)

Napad panike je iznenađan nalet intenzivne psihosomatske agitiranosti koja može da se javi „iz vedra neba“ ili kao reakcija na suočavanje sa fobičnom situacijom. Telesni simptomi koji se javljaju usled nastanka panike mogu da budu srčane palpitacije, osećaj stezanja u grudima, zadihannost, osećaj gušenja, vrtoglavica, nesvestica, preznojavanje, drhtavica ili trnjenje ruku ili nogu. Psihičke reakcije, koje često prate telesne promene, jesu doživljaj nestvarnosti, intenzivnu potrebu za bežanjem, strah od ludila, smrti ili od gubitka kontrole nad ponašanjem. (2)

Po Frojdu postoje velike razlike između tuge i melanholije, iako su obe reakcije na gubitak (Frojd „Tuga i melanholija“, 1915). Tuga suprotno melanholiji nije bolesno stanje. Tugovanje je važan deo psihičkog života. Bez tuge ne bismo bili u stanju da prevaziđemo sve gubitke koje doživljavamo.

Prema Beku (1976), koji je definisao kognitivnu trijadu depresivnog poremećaja- negativan pogled na sebe, negativan pogled na svet i negativan pogled na budućnost, osećanje bezvrednosti nužan je sastojak svake depresije. (1)

Sindrom sagorevanja na radu je stanje psihičke, fizičke i psihofizičke iscrpljenosti, uzrokovano preteranim i prolongiranim stresom (Girdino, Everly, Dusek, 1996). Ovaj sindrom nastaje usled neusaglašenosti zahteva radne sredine i mogućnosti zaposlenih da odgovore tim zahtevima. Prvi put je upotrebljen termin Burnout kao sinonim za Sindrom sagorevanja na radu od strane Freudembergera 1974. godine. On je opisao ovaj sindrom kao psihijatrijski i fizički poremećaj kod radnika uslužnih delatnosti. Maslach i Jackson 1981. godine navode da Burnout sindrom čine emocionalna iscrpljenost, cinizam, depersonalizacija (negativan stav prema poslu) i smanjenje profesionalne efikasnosti. (3)

Rezultati rada

Kao autorka ovog rada inače zaposlena kao lekar u Primarnoj zdravstvenoj zaštiti, na nedeljnom nivou sam znala pre izbivanja Pandemije, posećivati mnoštvo kulturoloških sadržaja, naravno sve uživo; koncerte od rock, jazz do klasične muzike. Mnogobrojni odlasci na promocije knjiga, tribine, festivale vezane za književnost. Redovni odlasci na gostujuće izložbe širom grada po Muzejima i Galerijama. Ovakvih sadržaja je pogotovo bilo u periodu pre izbivanja Pandemije jer je Novi Sad bio 2019. godine Omladinska prestonica Evrope i Grad kandidat za Evropsku prestonicu kulture za 2021. godinu.

U ovom radu kod navođenja Literature stavila sam reference, mahom linkove interneta, koji čitaocu mogu poslužiti da pretraži sve što je navedeno. Da pogleda, presluša, pročita i samim tim stekne svoj uvid u ta umetnička dela i kulturološka dešavanja.

Postojanje Facebook Timeline ili Vremenske linije i moja navika da sa prijateljima podelim gde sam i šta čitam, gledam i slušam omogućilo mi je da steknem uvid u ovih osam meseci Pandemije, kao da je vođen svojevrstan dnevnik. Obzirom da volim fotografiju kao medij i da fotografišem sve što me okružuje, gde sam i šta radim imam zabeleženu i foto dokumentaciju na Vremenskoj liniji.

Pre proglašenja Vanrednog stanja u R. Srbiji, posećujem Novosadski Sajam knjiga 08.03.2020. godine, održan u Master centru, Tribinu na kojoj je učestvovala Trejsi Ševalije, književnica iz Njujorka, SAD. Zapravo cilj je bio slušati Muharema Bazdulja koji se nije pojavio na Tribini, još smo se u publici šalili da nije hteo da dođe zbog korone i da zna nešto što mi u publici ne znamo! Neplanski slušam Trejsi Ševalije i ne mogu da se skoncentrišem na ono što govori, jer mi je stalno u mislima koliko je hrabra ova žena, jer u tom trenutku na svim aerodromima širom sveta vlada kaos, obustavljeni su letovi za mnoge države, SAD prekida avionski saobraćaj sa zemljama Evropske Unije, nekoliko dana nakon ovog događaja. Na aerodromima vlada kaos sa zarobljenim ljudima po terminalima i nemogućnost da se vrate u svoje matične zemlje bez intervencije Ministara spoljnih poslova i Vlada zemalja iz kojih potiču. Ono što je usledilo po aerodromima u prvom talasu Pandemije ravno je apokaliptičnim filmovima. (4.5)

Tad na Sajmu knjiga uzimam dve knjige Norveškog književnika Erlenda Lua, "Kraj nama poznatog sveta" i „Volvo Kamioni.“ Upravo mi je počinjao stari godišnji odmor za vreme kojeg sam htela da pročitam te knjige. Umesto starog godišnjeg uslediće privremena sprečenost za rad i lečenje po Urgentnom centru KCV, u doba proglašenja Vanrednog stanja. Ovo bolovanje sam prekinula pre izlećenja zbog izbijanja vanrednog stanja i zbog osećaja da moram da se vratim na posao i dam svoj doprinos u borbi protiv ove Pandemije. Prvo pomenuto mesto Master centar Novosadskog sajma, gde je održan Sajam knjiga, tih dana postaje Privremena Covid bolnica u Novom Sadu koja je naredna dva meseca lečila obolele od Covida. Sajam knjiga je poslednji kulturološki događaj na kojem sam bila pre samog izbijanja Pandemije i poslednji takav događaj u ovom prostoru pre nego što je postao Covid bolnica pod ingerencijom Vojske R. Srbije.

U Privremenoj Covid bolnici na Novosadskom sajmu su bili angažovani među ostalima i lekari i sestre iz Doma zdravlja u kome i ja radim. Nalazila sam se kao i oni na spisku lekara koji mogu svakog momenta biti pozvani da uđu u sistem rada ove privremene bolnice. Već tad sam bila preraspoređena na nove radne zadatke i lečenje ljudi u okviru Primarne zdravstvene zaštite. Kod medicinskog osoblja je takođe postojao strah, koji smo racionalnošću potiskivali da nas ne bi preplavio talas anksioznosti u kome ne bi mogli da izvršavamo radne zadatke, a da ne pominjem da bi sve to moglo kod predisponiranih da dovede do Paničnog ataka.

Radne smene su bile svaki drugi dan po 12 sati, završavali smo smene kad je već trajao Policijski čas, te smo sutradan umesto odmora provodili vreme po redovima da bi se snabdeli namirnicama za naredni dan koji provodimo na poslu. Misaoni tok i pažnja nisu bili za čitanje beletristike tako da će ove dve kupljene knjige pričekati dok ne budu uzete u ruke. U prvo vreme to jest prvih mesec dana nisam uopšte pratila umetnost i kulturu iako su već prešli na online platforme i nastavili kako tako da funkcionišu. Uspevala sam da pogledam po neki film i to je odabir padao na one filmove koje vrlo dobro znam pa su služili kao anksiolitik, a pažnja nije morala ni biti prisutna jer ih znam što bi se reklo napamet, to je bilo kao da pustite neki omiljeni muzički album i uživajte u njemu. U to vreme do prvih relaksirajućih mera gledala sam i stare epizode serije The X files, takođe su imale anksiolitičko dejstvo.

Polovinom aprila po prvi put se susrećem s online praćenje kulturoloških sadržaja, međutim na dosta toga ostajem ravnodušna, kao što je recimo online pozorište ili online praćenje muzejskih sadržaja. Inače volim da idem u Muzeje, naročito subotom ujutro, da tako ispratim svaku gostujuću postavku. Umela sam za vreme Pandemije da se našalim da sam se pridržavala protivepidemijskih mera i pre same Pandemije jer sam često na hijade kadratnih metara bila jedini posetilac Novosadskih muzeja. Muzeji mahom stoje potpuno prazni kao spomenici kulture. Po izbijanju Pandemije bilo je zabrinutosti i anksioznosti vezane za sopstveno zdravlje, ali i zdravlje članova porodice, kolega sa posla angažovanih u Covid bolnici. Bilo je i momenata u kojima je sigurno bilo elemenata Reaktivne depresije ali nije bilo ni prostora ni vremena da se kao lekari bavimo sopstvenim zdravljem, naročito ne onim nesomatskim. Vremenom su se pojavili i simptomi Sindroma sagorevanja na radu. Lepota je otišla u drugi plan. Samo gola egzistencija! Esencijalne potrebe! Umetnost je ipak nadogradnja duše, a ovaj put je bila skrajnuta!

Po prvi put gledam online koncert 18.04.2020. „One World together at home,“ u trajanju od osam sati, koji je antiteza nekadašnjim koncertima u dobrotvorne svrhe Live aid, koji su okupljali veliki broj ljudi na stadionima i koji su imali humanitarni karakter. Sad je bila reč o online povezivanju ljudi i muzičara širom sveta putem interneta, iz svojih domova. (6. 7)

Mali osvrt na Live aid koncerte. To su dva velika humanitarna koncerta za pomoć gladnoj deci u Etiopiji, koji su održani 1985. Godine na Wembley Stadijonu u Londonu , Engleska (82 000

gledalaca) i na "JFK stadionu Philadelphia , SAD (99,000 gledalaca). Događaj su organizirali Bob Geldof i Midge Ure. Kuriozitet događaja je da je Phil Collins učestvovao na oba događaja preletevši Atlantski Okean Concord supersoničnim avionom. Live Aid je jedan od najvećih televizijskih događaja svih vremena prenošenih putem satelita. Uživo ga je pratilo 400 000 000 gledalaca u 60. Zemalja sveta. (8) Koncert „One World: Together At Home“ je pratilo 1,9 milijardi gledalaca širom sveta preko internet platformi. Lady Gaga, Elton John, The Rolling Stones, Paul McCartney, J.Lo, Sam Smith, John Legend, Annie Lennox... su samo neka od 70 muzičkih imena koja su se pridružila ovom globalnom live-stream događaju koji je nastao u saradnji sa Svetskom zdravstvenom organizacijom i Global Citizen organizacijom. Cilj ovog velikog virtuelnog koncerta bilo je zbližavanje sveta ali i pružanje nade, kao i prikupljanje finansijskih sredstava za dalju borbu protiv korona virusa. Iako se prvobitno nije radilo o novcu, prikupljeno je 127,9 miliona američkih dolara donacije za podršku Svetskoj zdravstvenoj organizaciji ali i drugim organizacijama koje su se uključile u borbu protiv korona virusa. Lady Gaga je u prethodnim danima već skupila više od 35 miliona američkih dolara. (7)

Po prvi put čitam knjigu 01.05.2020. Erlend Lu „Volvo kamioni“, koju sam mesec i po dana ranije htela da čitam. Nisam bila u mogućnosti da se posvetim čitanju, niti pisanju naučnih radova koje sam radila uoči izbijanja vanrednog stanja. Zbog smena od 12 sati i preostalog vremena koje je služilo za odmor i rekreaciju, što zbog odsustva pažnje. Prvi put kad mi je javljeno da neće nove lekare i sestre uvoditi u Privremenu Covid bolnicu na obuku, a na čijem spisku sam bila i svaki dan si mogao da iščekuješ poziv, došlo je i u mom mozgu do „relaksacije“ i do prihvatanja nekih laganih sadržaja, jer se nazirao kraj prvom talasu Pandemije. (9)

Drugi online koncert sam gledala 09.05.2020.godine na Dan pobeđe u Zagrebu, na kom su učestvovali među ostalima i Darko Rundek i Sara Bernar. Prijećam se jednog od koncerata u Novom Sadu za Dan pobeđe 09.05.2018.godine kada je nastupila Riječka grupa Let 3. Ponovo kao svojevrсна antiteza ovom gledanju sadržaja na internetu, kad je zabranjeno okupljanje, a tad je bioprepun Trg Slobode u Novom Sadu. (10)

Čitam knjigu Erlend Lu „Kraj nama poznatog sveta,“ 10.05.2020. poslednju knjigu koju sam kupila pred izbijanje vanrednog stanja i pretvaranja Novosadskog sajma u Covid bolnicu. Razmišljam o nazivu i imam asocijacije na teoriju Životnog skripta u Transakcionoj analizi.

U ovoj knjizi govori se o savremenom društvu gde su internet i mediji svojom brzinom i superiornošću okupirale čovečanstvo, zaokupile našu misao. Gde savremeni čovek postaje rob civilizacijskih tekovina. Srlja za bržim, modernijim, većim, za materijalnim. U svemu tome gubi se porodična bliskost, prijateljstva, veze. Sve postaje kao kulisa u pozorištu. Dolazi do pojave velikih klasnih razlika u društvima zapadne civilizacije, rasne, religijske netrpeljivosti što vodi u agresivnost i teror nad slabijim. „Pre je bilo mnogo lakše kad su ljudi imali vremena i kad im glava nije bila puna. Pre interneta nije bilo teško biti dobar čovek. Ljudi su imali sve vreme ovog sveta. Mogli su da misle na ono na šta su hteli.“ (11)

Kaçim na Timeline zanimljivu umetničku instalaciju U Roterdamu, 12.05.2020. „Melly Shum hates her job“. Tokom 1989. godine ova instalacija u vidu bilborda je stekla popularnost i solidarnost. Isprva kompozicija teksta i slike je trebala biti postavka unutar muzeja dok traje izložba. Nakon uklanjanja postavke nekoliko umetnika je zatražilo da bude reinstalirana. Melly shum predstavlja radnicu tokom osamdesetih godina Dvadesetog veka, neposredno pred globalizaciju. Mnogi ljudi prepoznaju se u ovoj instalaciji i u njoj vide diskriminaciju na poslu, niska primanja, mobing i sagorevanje na radu. (12)

Vest o smrti književnika Bekima Sejranovića me je stvarno rastužila i pogodila 21.05.2020. Bekima sam imala prilike uživo da gledam na Prosefestu u Novom Sadu 2013. U Kulturnom centru grada. (13)

Tih dana sam dosta toga okačila na timeline što se ticalo života i dela Bekima Sejranovića. 26.05.2020.gledam na youtube emisiju na HRT „Nedjeljom u dva“ s Bekimom Sejranovićem u kojoj on otvoreno govori i ono o čemu govori u svojim romanima koji su dobrim delom autobiografija a ne fikcija. Govori o izbeglištvu, o tome kako je u Rijeci kao dvadesetogodišnjak, student bio progonjen jer ne poseduje legitimacije, kako je završio kao izbeglica u Norveškoj. O svojim lutanjima, narkoticima, razvodima, krajnje transparentan čovek bez zadržke. (14)

28.05.2020. gledam sejranovićev video uradak i naraciju na youtube „Plava Sava spava.“ (15) Sve Sejranovićeve knjige sam pročitala do tad i posedovala, izuzev poslednje kod nas objavljene „Dnevnik jednog nomada“ i tad sam odlučila da je u narednom periodu kupim. (16)

04.06.2020. dolazim s posla i na RTS 3 gledam online koncert grupe Autopark , u kojoj peva pesnikinja Ognjenka Lakićević, koju sam gledala po prvi put u ulozi frontmenke jednog Rock benda na Festivalu uličnih svirača jeseni 2019.godine u podgrađu Petrovaradinske tvrđave. U nekoliko navrata bila sam na njenim književnim večerima po Novom Sadu, od nastupa u Crnoj kući- CK13 sa Markom Tomašem Hrvatskin pesnikom, preko Bulevar Booksa jednog divnog letnjeg dana do nastupa u knjižari Zenit. (17, 18)

12.06.2020. čitam na internetu poslednju priču Bekima Sejranovića „Miss Missery.“ (19)

09.08.2020. gledala sam epizodu The X files „Darkness fall“ iz 1991.godine, koja govori o sprovođenju karantinskih mera i borbi protiv virusa. Razmišljala sam sve vreme dok sam gledala ovu epizodu The X files o bezvremenosti i estetici celog serijala, kao i o scenariju koji je po meni neprevaziđen iako danas živimo u doba serija kad su preuzele primat nad filmskom industrijom. Odlična priča i minimalizam u seriji bez ,nekakvih specijalnih efekata i skupe scenografije koja bi samo izvršila destrukciju pažnje. Krajnje jednostavna i odlična serija.(20)

Čitam knjigu Haruki Murakamija „ O čemu govorim kada govorim o trčanju“ 10.08.2020. autobiografsko štivo ovog japanskog književnika ali i maratonca. Inspiraciju za naslov knjizi našao je u delu Rejmonda Karvera „What We Talk About When We Talk About Love.“ Knjiga je nastala na osnovu Murakamijevih dnevnika o trčanju koje je vodio od leta 2005. godine do jeseni 2006. godine. Ovaj književnik poznat je po svojoj skromnosti i introvertnosti, po tome što retko daje intervju te je ova knjiga kuriozitet jer je autobiografska. Govori o motivaciji za trčanje, treninzima, upornosti, iskušenjima, da se istrče neki od polumaratona i maratona, a kasnije i ultramaratona. (21, 22)

23.08.2020. gledam online promociju knjige „Bunt dece socijalizma“ Dušana Vesića u KC Svilara u Novom Sadu. Planiram da kupim ovu knjigu. Njegovu knjigu o Margiti Stefanović „Magi, kao da je bila nekad,“ smatram je odličnim štivom. Ova knjiga govori o periodu Novog talasa i post punk bendovima u SFRJ. U tom trenutku još uvek vlada Drugi talas pandemije, još uvek sam na ispomoći, i iako je promocija mogla i uživo da se prati odlučujem se za online praćenje, jer smatram da se ne treba izlagati rizicima niti ići među veći broj ljudi iako je održana na otvorenom prostoru uz poštovanje svih epidemioloških mera u smislu ograničenog broja gledalaca, razmaka, obaveznog nošenja maski. (23,24)

21.08.2020. čitam knjigu Bekima Sejranovića „Dnevnik jednog nomada“. To je poslednja njegova knjiga objavljena kod nas. Po meni to je njegova najzrelija knjiga do sad, u kojoj promišlja i o drugim autorima i njihovim delima, takoreći bavi se komparativnom svetskom književnošću. Knjiga s mnoštvom referenci, koju možeš čitati s olovkom i notesom i beležiti sve navode, a posle tražiti na internetu i po knjižarama. Primer knjige kakve volim da čitam. „Dnevnik jednog nomada“ predstavlja putopis, autobiografsko delo, zapise o nastajanju samog romana koji Bekim paralelno piše na Norveškom i na „našem“ jeziku. Opisao je i brojna gostovanja po književnim večerima, festivalima i rezidencijama u periodu od 2011. do 2016. godine, gde je on nomad koji luta zemljama Skandinavije i Balkana.(16, 25)

Tad sam ponovo odgledala dokumentarac Bekima Sejranovića „From Tokyo to the Morava river“ koji je radio s japanskim režiserom i mladim norveškim muzičarem tad njegovim studentom. Film prati neobično putovanje ovo troje mladih ljudi. Jedno putovanje koje je isprva imalo jasan cilj, ali se u međuvremenu taj cilj izgubio. Putovanje koje nije do kraja realizovano. Film ima festivalsku estetiku ali je zbog lenjosti autora ostao slabo zapažen. Film ima neku poetsku estetiku i dinamiku, tako da meditativno zaplovite kuda i autori filma i prepustite se njihovom lenčarenju. (26, 27)

Prvi put posećujem neki od Novosadskih muzeja 05.09.2020. i to Muzej grada Novog Sada na Petrovaradinskoj tvrđavi. Za sve vreme trajanja Pandemije nisam zalazila po Muzejima niti sam znala koji od njih je ponovo otvorio vrata za posetioce. Znala sam da je najmanja opasnost od zaražavanja u muzejima jer ih i ovako jako malo ljudi posećuje te je distanca enormna među posetiocima, a često nije ni potrebna kad ste jedini posetioac. Reč je bila o instalaciji Đorđa Lazića Čapša „Kretanje prostora“ u Atrijumu Muzeja. U impresivnom Atrijumu Muzeja postavio je svoje instalacije koje su predstavljale osnovne geometrijske oblike, i koje su na specifičan način komunicirale sa samim Atrijumom i posetiocem. Posetilac ulazi u trodimenzioni oblik postavke, kreće se ne samo oko umetničkog dela već povremeno i kroz samo umetničko delo koje ga natkriljuje i pruža se u vis Atrijuma. Ispoštovane su epidemiološke mere, pored kustoskinje bilo nas je svega dvoje posetilaca i nosili smo zaštitne maske. Instalacija je bila impresivna, izrađena je od zemlje, granja i prirodnih boja. (28)

Po prvi put odlazim na festivalsku manifestaciju u Kinesku četvrt 06.09.2020. gde se održavalo otvaranje Kaleidoskopa kulture kao i predstave u okviru pozorišnog festivala Infant. Dugo sam se dvoumila da li uopšte da odem, jer prethodne večeri je bilo otvaranje festivala i već sam dobila informacije da se izuzetno velik broj ljudi skupio i da se nije držala distanca niti su nosili maske. Obzirom da dugo nisam ni bila na nekim manifestacijama osetila sam nekakvu anksioznost koja me je dodatno kočila da krenem na festival. Ogdledala sam predstavu „Ko je ubio Dženis Džoplin,“ Novosadskog Srpskog narodnog pozorišta. Opšti utisak je nekako bio kao da se Festival Woodstock na momente inkarnaisao, jer em su izvodili pesme Dženis Džoplin gde je i sama nastupala em se sve dešavalo u noći, na otvorenom, u prirodi u blizini Dunava. Mala digresija da je 2019. godine na više lokacija po Novom Sadu obeleženo 50. godina od Woodstock festivala u vidu koncerata i tribina rock kritičara. Opšti utisak je da se publika na ovoj manifestaciji nije pridržavala epidemioloških mera, na tribinama su sedeli jedni do drugih bez zaštitnih maski. Na ulazu u ograđen prostor Kineske četvrti redari jesu delili zaštitne maske i nudili posetiocima dezinfekciono sredstvo. (29)

U toku te večeri posećujem na otvorenom i izložbu fotografija Bojana Đurišića „Priče iz radionice.“ Ove fotografije nastale su u periodu od 2016. do 2019. godine, u Novom Sadu, na prostoru nekadašnjeg Velikog Limana. Autor je fotografisao vrata i zidove radionice koje su radnici premazivali više puta s više farbi tokom vremena i pravili neke svoje zapise i proračune, te su nastala apstraktna dela poput onih u slikarstvu. (30)

Odlazim u Muzej Savremene umetnosti Vojvodine po prvi put od izbijanja Pandemije 12.09.2020. na izložbu Dijalog Novi Sad/Temišvar. Ispoštovane su sve epidemiološke mere, po običaju sam na hiljade kvadratnih metara bila redak posetilac, svi smo nosili zaštitne maske i bili fizički udaljeni po muzeju. Bilo je predivno biti ponovo u poznatom prostoru gde imam običaj da subotom posećujem svaku gostujuću izložbu u Novom Sadu. Postavka je priređena u sklopu osmog Festivala savremene umetnosti Dunavski dijalozi 2020. Organizator festivala je bila novosadska Galerija Bel art. Novi Sad i Temišvar imaju sličnu umetničku prošlost, naročito u doba socijalizma, gde je umetnost bila pod patronatom države i politike, gde se s kašnjenjem stizalo do savremenih svetskih tekovina druge polovine Dvadesetog veka. U obe sredine je usledila burna društvena tranzicija koja se ni u jednoj sredini nije još do kraja definisala. Osim prošlosti, u kulturnom i kulturološkom smislu, Novi Sad i Temišvar očekuje slična budućnost jer su oba grada određena da budu Evropske prestonice kulture – Novi Sad 2022, a Temišvar 2023. godine. (31)

Čitam strip Rip Kirbi 13.09.2020. koji sam sebi za poklon uzela nakon imenovanja u zvanje Primarijusa u Poslaničkom klubu u Beogradu, 2017. godine. Neozbiljno- ozbiljno, kao antiteza maminom vaspitanju u detinjstvu kad je smatrala da stripovi kvare decu. Nije mogla da uvidi da je to jedan zaseban pravac u umetnosti i da razvija kod dece maštu i kreativnost i budi radoznalost. Meni omiljeni strip je Dilan Dog, ali ovaj sam uzela jer je delovao pompezno i ozbiljno, kao nekakav udžbenik stripa. Aleks Rejmond je 1933. godine stvorio tri nova stripa: Flaš Gordon, Džim iz džungle i Tajnog agenta X-9. Nakon Drugog svetskog rata nametnuo se kao jedan od vodećih autora stripa u SAD. Stvorio je detektivski strip Rip Kirbi. (32)

Gledam video uradak iz Muzeja savremene umetnosti iz Njujorka- MoMa „Flaying train“ 1902. Germany E.B. Hugnes MoMa. Neverovatno je koliko je Nemačka tad bila ispred svog vremena. (33, 34) Sasvim slučajno u Nedeljniku otkrivam kolumnu Srđana Valjarevića „Brzi mozgovi Srbije“. Što bi novosadske Boye otpevale „Kako sam se samo iznenadila!“ Autor čuvene knjige „Komo“ dugo vremena se nije oglašavao, tako da i pojava ove kolumne znači puno za one koji prate njegov lik i delo. Inače roman „Komo“ po mišljenju mnoogih književnih kritičara je najbolji roman poslednjih decenija u Srbiji i najbolji roman o rezidencijalnom boravljenju pisca. (35,36,37)

Odlazak na pozorišnu predstavu, 24.10.2020. u Spomen zbirku Pavla Beljanskog „Šest portreta Pavla Beljanskog,“ u izvedbi Muzeja Mladih. Mladi glumci su predivno obradili život i delo Beljanskog, doba između dva Svetska rata i scenu likovnih umetnika u tadašnjem Beogradu, kao i period Drugog Svetskog rada. Vučem paralele između odlično obrađenih tema zaštite platana od okupatora, od Nemačkih oficira koji su hteli da se domognu njegove kolekcije i filma koji sam to veče pogledala na RTS 2 „Rape Europe“, o otimanju umetnina od strane nacista i vraćanju umetničkih dela onima kojima su pripadala - njihovim naslednicima. Živimo u doba narastajuće desnice, neonacizma i fašizma. Istorija se ponavlja nažalost. Na diskusiji nakon predstave pohvalila sam ih, prenela im svoje utiske i ohrabrila ih da naprave još neko delo koje će govoriti o borbi protiv nacizma. (38, 39)

Nakon predstave u Spomen zbirci Pavla Peljanskog obišla sam postavku „Muzički intermezzo. Pavle Beljanski kao kolekcionar gramofonskih ploča“. Impresivno je bilo videti stara izdanja ploča,

klasične muzike i njegove gramofone kojima se služio. Kolekcija gramofonskih ploča Pavla Beljanskog obuhvata reprezentativna izdanja klasične muzike na pločama od šelaka kompanija "Kolumbija" (Columbia Records), "His masters vojs" (His Master's Voice), "Pate" (Pathé), "Polidor" (Polydor). Reč je o remek delima Baha, Hendla, Hajdna, Mocarta, Betovena, te velikana 19. veka kao što su Šopen, Šubert, List, Vagner, Smetana i drugi. Na pločama su uglavnom zastupljeni snimci izvođenja "uživo", te je tako Beljanski uzbudljivi muzički život svetskih metropola uneo u svoj dom organizujući soaree, priređujući iskustvo gotovo ravno prisustvu u koncertnoj Sali. Ujedno ova zbirka ploča i njihovo poreklo govori i o rezidencijalnim boravcima Pavla Beljanskog po drugim državama. (40)

Krajem oktobra čitam knjigu „Bunt dece socijalizma“, tad dolazi do izbivanja trećeg talasa pandemije i do preraspodele kadrova, dobijam novi radni zadatak, tojest preraspoređena sam kao i prethodna dva talasa na nove radne zadatke. Očekujem da zbog novonastale situacije i pojačanih radnih zadataka u narednom periodu do neke nove relaksacije mera neću imati volje ni snage da ispratim neke kulturološke sadržaje, kao ni da pišem naučne radove. Knjiga „Bunt dece socijalizma“ koju je napisao rock novinar i kritičar Dušan Vesić govori o prvoj generaciji bendova novog talasa. On je u isto vreme i ispisanik te generacije i bio je i u profesionalnoj ulozi i u ulozi konzumenta te kulture i živog svedoka. Knjiga obiluje biografskim materijalom, snimanjima u studijima, prvim nastupima, sticanju slave kao i raspadom pojedinih bendova. Vrlo živa, dinamična, daje nam njegov prepoznatljiv lični pečat svedoka tog vremena. Podjednako dobra knjiga kao i biografija „Magi, kao da je bila nekad“ od istog autora. (23, 24, 41,42)

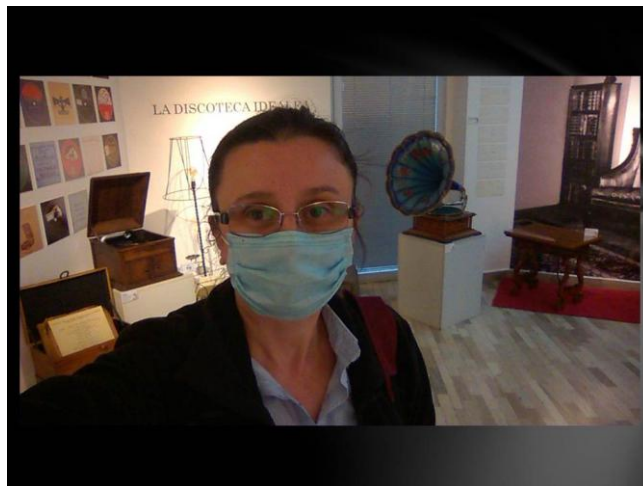
U jednom momentu moram da napravim presek praćenja kulturoloških zbivanja za vreme Pandemije i nek to bude premijera dokumentarnog filma o Milanu Mladenoviću održana 05.11.2020. na više internet platformi i regionalnih televizija prostora bivše SFRJ, pod pokroviteljstvom Zadužbine Milana Mladenovića. Biram ovaj video uradak za kraj jer je Milan Mladenović svojim angažmanom u grupi EKV dao neizbrisiv doprinos našoj muzičkoj sceni, kao što je obojio odrastanje moje generacije. Film govori o njegovom boravku u Brazilu, kod novosadskog muzičara Mitra Subotića Sube koji je emigrirao u Brazil i pozvao Milana da rade na projektu iz kog je nastao album „Angels Breth“ koji je ovih dana remasterizovan od strane Croatia records i uz podršku Zadužbine Milana Mlademovića. (43, 44, 45)

Zaključak: Pre izbivanja Pandemije u periodu od jedne radne nedelje znala sam ispratiti sadržaje iz domena kulture i umetnosti koliko sad za ceo dosadašnji period Pandemije. Na to je uticala angažovanost na poslovima očuvanja Javnog zdravlja, pojačana anksioznost, zabrinutost, tuga, deprimiranost i pojava simptoma sagorevanja na radu zbog nedovoljno odmora. U momentima „relaksacije epidemiološke situacije“ i vraćanja na primarne radne zadatke raslo bi interesovanje za takvim sadržajima. U momentima pogoršanja epidemiološke situacije i mobilizacije na nove radne zadatke ti sadržaji bi padali u senku. Sve se svodilo na esencijalne potrebe nakon obavljenog posla; odmor, spavanje, ishrana, rekreacija. Za kulturu nije ostalo vremena. Kultura i umetnost su nadogradnja naših duša, one nam daju ono lepo u životu. Iako mnogi umetnost ne smatraju nasušnim potrebama, ima nas kojima jeste umetnost bitna i nasušna potreba. Nakon napornog posla nekad uz poslednji atom snage odemo u grad na neki od umetničkih događaja i što se kaže napunimo baterije i zaboravimo sve teško što je taj dan nosio sa sobom pa i naš lekarski poziv. Što bi EKV otpevali nekad davno „Samo čekam da prođe,“ pri tom mislim na Pandemiju, da se vratimo normalnim životima i uživo praćenjima kulturoloških zbivanja po našim gradovima kojih iskreno ima i obiluju kvalitetom.

Literatura:

1. Milivojević Z. Emocije: psihoterapija i razumevanje emocija, Novi Sad, Psihopolis Institut, 2008.
2. Born E. Priručnik za prevazilaženje anksioznosti i fobija. Novi Sad. Magona, 2008.
3. Radanović M. Sindrom sagorevanja na radu kod vatrogasaca spasilaca. Svet rada, Beograd, Zlatni presek. Vol 12. Broj 1/2015;31-42.
4. <https://www.laguna.rs/laguna-bukmarker-trejsi-sevalije-ekskluzivna-gosca-novosadskog-sajma-knjiga-unos-14378.html>
5. https://www.rtv.rs/sr_lat/kultura/trejsi-sevalije-nikada-se-nisam-osecala-kao-slavna-spisateljica_1100532.html
6. <https://www.youtube.com/watch?v=nTd5Trp1pbg>
7. <http://ba.n1info.com/Showbiz/a426687/Opustite-se-uz-najveci-virtuelni-globalni-koncert-One-World-Together-At-Home.html>
8. https://hr.wikipedia.org/wiki/Live_Aid
9. Lu E. Volvo Kamioni. Geopoetika izdavaštvo, Edicija Svet proze, Beograd, 2017.
10. <https://divan.fyi/event/online-koncert-dan-pobjede/>
11. Lu.E. Kraj nama poznatog sveta. Geopoetika izdavaštvo, Edicija Svet proze, Beograd, 2017.
12. <https://nagel-draxler.de/exhibitions/melly-chum-hates-her-job/>

13. <https://www.youtube.com/watch?v=57lwpu7IVYc>
14. <https://www.youtube.com/watch?v=agmbMVf4TMg>
15. <https://www.youtube.com/watch?v=0va7-zv-L0w>
16. Sejranović.B. Dnevnik jednog nomada.Beograd. Booka,2020.
17. <https://www.rts.rs/page/tv/sr/story/21/rts-2/3890923/grupa-autopark.html>
18. <http://www.nshronika.rs/kultura/knjizevno-vece-izmedu-dva-rata-i-ljubavna-pisma-guglu-u-cetvrtak-u-ck13/>
19. <https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/posljednja-prica-koju-je-napisao-nedavno-preminuli-knjizevnik-bekim-sejranoVIC-miss-misery-na-otoku-susku-10378585>
20. [https://en.wikipedia.org/wiki/Darkness_Falls_\(The_X-Files\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Darkness_Falls_(The_X-Files))
21. Murakami H. O čemu govorim kad govorim o trčanju. Geopoetika izdavaštvo, Beograd,2020.
22. <https://kultivisise.rs/o-cemu-govorim-kad-govorim-o-trcanju/>
23. <https://www.dnevnik.rs/novi-sad/onlajn-promocija-knige-bunt-dece-socijalizma-u-svilari-20-08-2020>
24. <https://www.facebook.com/watchparty/3775767405785235/>
25. <http://kulturkokoska.rs/dnevnik-jednog-nomada/>
26. <https://www.teklic.hr/video/videodokumentarac-bekima-sejranoVICa-od-tokija-do-morave/164644/>
27. <https://www.portalnovosti.com/filmska-kritika-slika-duse>
28. Lazić Đ.Kretanje prostora;katalog izložbe, Muzej grada Novog Sada,2017.
29. <https://hocupozoriste.rs/vesti/dzenis-dzoplin-za-sve-za-one-koji-je-poznaju-i-za-one-koji-ne>
30. <https://kaleidoskopkulture.com/sr/price-iz-radionice-izlozba-fotografija/>
31. <https://msuv.org/2020/09/04/dijalog-novi-sad-temisvar/>
32. Rejmond A. Rip Kirbi Tom I. Beograd, Čarobna knjiga, 2014.
33. <https://www.youtube.com/watch?v=EQs5VxNPhzk>
34. <https://hyperallergic.com/584274/moma-germany-flying-train-film/>
35. <https://www.nedeljnik.rs/tag/fric-i-dobrila/>
36. <https://www.youtube.com/watch?v=DgdjDVI0qEs>
37. Valjarević S.Komo.Beograd, LOM,2011.
38. <http://www.mojnovisad.com/navigator/24.oktobar.2020.sest-portreta-pavla-beljanskog-id35323.html>
39. <https://www.rts.rs/page/tv/ci/story/18/rts-2/4114926/otnica-evrope---nacisticka-pljacka-umetnickog-blaga.html>
40. <https://nova.rs/kultura/muzicki-intermeco-pavle-beljanski-kao-kolekcionar-ploca/>
41. Vesić D.Bunt dece socijalizma: priča o noovom talasu. Beograd, laguna, 2020.
42. Vesić. D. Magi: kao da je bila nekad. Laguna, 2018.
43. <https://www.rts.rs/page/magazine/sr/story/411/film-i-tv/4137711/milan-mladenovic-dokumentarni-film-.html>
44. https://www.youtube.com/watch?v=2j5Dlt_PTpk
45. https://www.youtube.com/watch?v=RkqrpmgxW7c&fbclid=IwAR0SDG0AD7411K11DfiuxiLPwkXP_U-6avEWZALghKSfys8xsLSNA_IVwvQ

14. БЕЗУБОСТ НА СЛИКАМА ПОЗНАТИХ УМЕТНИКА

Владимир Биочанин (1), Јованка Трифуновић (1), Мирјана Дуспара (2), Душан Ђурић (3), Захида Бинакај (4)

(1) СТОМАТОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ, ПАНЧЕВО

(2) ЈЗНУ ДОМА ЗДРАВЉА ТУЗЛА „ДР МУСТАФА ШЕХОВИЋ“

(3) ФАКУЛТЕТ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА, КРАГУЈЕВАЦ, ИНСТИТУТ ЗА РЕХАБИЛИТАЦИЈУ, БЕОГРАД

(4) ПРЕДСЕДНИЦА КОМОРЕ МАГИСТАРА ФАРМАЦИЈЕ ФБИХ

Безубост представља недостатак свих зуба и доводи до низа естетских и функционалних сметњи. Наиме, услед губитка зуба долази до смањења функције жвакања, проблема са гутањем и говором. Поред тога настају и промене у естетици лица које се огледају у старачком изгледу особе, скраћењу доње трећине лица, продубљивања назолабијалних и ментолабијалне бразде, као и губитку тонуса и увучености усана. Такође, безубост може значајно утицати и на психичко здравље особе.

Безубост на сликама је служила да прикаже старост, продуби истрошеност особе коју приказује, као и да прикаже страх и забринутост на лицу.

Једна од најпознатијих слика на свету, Леонардова Мона Лиза, приказује женску особу која је без зуба. Приметна је увучена усна која нема потпору зуба, као и слаба изражајност мимике лица што доприноси чувеном „загонетном“ осмеху. На Црним сликама као и аутопортрету Франциска Гоје веома је упадљива безубост. Ликови на његовим сликама делују мрачно, старо, што је умногоме последица недостатка зуба, упалости усана и појачаним назолабијалним и ментолабијалном браздом. Наслици Џејмс Абота Вистлера – Вистлерова мајка, приказана је старица из профила како седи на столици. Упадљива је упалост усана уз изражене бразде око уста, што наглашава старост себе. На слици Јан Лијеенса Брадати човек са беретком, приказан је човек без зуба, што му продубљује старачки изглед, карактерише га као запушеног и неугледног човека. Свети Петар је на слици Ђованија Бонатиа приказан као старац који гледа ка небу отворених уста, која су потпуно без уба. То појачава осећај немоћи и беспомоћности приказане особе и изазива осећај сажаљења код посматрача. Пол Рубенс је био познати сликар који је осликао велики број портрета. Безубост се посебно добро приказује на портрету старе жене Пола Рубенса где видимо све естетске проблеме на лицу безубе особе. Такође, на већини његових портрета се уочавају последице безубости.

НАВЕСТИ ПЕТ АКТУЕЛНИХ РЕФЕРЕНЦИ НА КОЈИМА ЈЕ БАЗИРАНА НЕОПХОДНОСТ ИЗВОЂЕЊА ОВЕ КОНТИНУИРАНЕ ЕДУКАЦИЈЕ

1. Motloba PD, Makwakwa IN. Toothlessness – A moral crisis of unprecedented proportions. JADA 2018; 73(5): 368-71.
2. Lordkipanidze D, Vekua A, Ferring R, et al. The earliest toothless hominin skull. Nature 2005; 434: 717-8.
3. Kathryn RM. The renaissance portrait in France and England: a comparative study. Renaissance Quarterly 2005; 58(4): 1389-99.
4. Gilman B. San Francisco views: Robert Bechtle and the reformulation of urban vision. Urban History 2016; 43(4): 640.
5. Gash J. The identity of Carvaggio's Knight of Malta. The Burlington Magazine 1997; 139(1128): 156-60.

15. VIZUELNO PRIKAZIVANJE GOJAZNOSTI

Bojana Cokić

Osnovni uzrok gojaznosti je disproporcija između unosa i potrošnje energije.

Pored toga neke genetske bolesti su praćene povećanom telesnom masom. Pandemija gojaznosti koja je u svetu počela 80-ih godina prošlog veka postala je vodeći zdravstveni problem, kako u razvijenim zemljama tako i u zemljama u tranziciji.

Ako se nastavi porast gojaznosti, prema proračunima statističara, do 2025. godine u SAD, 100 odsto stanovništva biće obuhvaćeno ovim oboljenjem.

Gojaznost je značajan zdravstveni problem dece i mladih i predmet sve većeg interesovanja pedijatara. Gojaznost je najstariji i jos uvek najčešći metabolički poremećaj kod čoveka. O tome svedoče skulpture drevnih civilizacija, grčke kariatide, egipatske sfinge. Analizom egipatskih mumija ustanovljena je pojava gojaznosti. Sve do današnjih dana gojaznost je inspiracija brojnih umetnika

REFERENCE

1. Ogden CL, Carroll MD, Fakhouri TH, Hales CM, Fryar CD, Li X, Freedman DS 2018 Prevalence of Obesity Among Youths by Household Income and Education Level of Head of Household - United States 2011-2014. MMWR Morb Mortal Wkly Rep 67:186-189
2. Tirosh A, Shai I, Afek A, Dubnov-Raz G, Ayalon N, Gordon B, Derazne E, Tzur D, Shamis A, Vinker S, Rudich A 2011 Adolescent BMI trajectory and risk of diabetes versus coronary disease. N Engl J Med 364:1315-1325
3. Juan Carreño de Miranda, WRITTEN BY: The Editors of Encyclopaedia Britannica See Article History,

4. Simona Cremante (2005). Leonardo da Vinci: Artist, Scientist, Inventor. Giunti. ISBN 88-09-03891-6.
5. JOURNAL ARTICLE Medicine and Art, 1934-1964: A Bibliography Vol. 21, No. 2 (April, 1966), pp. 147-172

16. PREVENCIJA I LEČENJE PREKOMERNE UHRANJENOSTI

Prim. mr sci med. Dr Bratimirka Jelenković, ZAJEČAR

Osim uravnotežene ishrane, adekvatne fizičke aktivnosti, dovoljno sna, značaj smanjena sedanternih navika u radu je prikazan i značaj uticaja porodice. (A Family. Fernando Botero 1996).

Roditelji svojim primerom treba da pokažu i podrže decu u usvajanju pravilnih navika koje su važne za prevenciju i lečenje prekomerne uhranjenosti. (Boris Mihaĭlovič Kustodiev (1878-1927). Ruskiĭ: Na terrase (1906.). DUTCH SCHOOL (19th Century) A PAINTING, "A Happy Family,")

UREDBA O NACIONALNOM PROGRAMU ZA PREVENCIJU GOJAZNOSTI KOD DECE I ODRASLIH ("Sl. glasnik RS", br. 9/2018) ukazuje na činjenicu da prekomerna uhranjenost i gojaznost, kako u populaciji odraslih, tako i u populaciji dece i adolescenata predstavlja jedan je od najvećih javno zdravstvenih problema današnjice. Oko 60-85% gojazne dece školskog prepubertetskog uzrasta ostaju gojazna i u odrasloj dobi, što dovodi do ranije i češće pojave hroničnih nezaraznih bolesti (povišen krvni pritisak, rana arteroskleroza, šećerna bolest tipa 2), endokrinih, ortopedskih i psihosocijalnih poremećaja. Moderan način života i urbanizacija sve je izraženija i u našoj zemlji. Urbana populacija postaje sve više orijentisana ka sedentarnom načinu života i rada.

Pored vremena provedenog sa medijima, televizija (TV) ostaje dominantni medij (> 4 sata dnevno). (American Academy of Pediatrics, Council on Communications and Media. Children, adolescents, and the media. Pediatrics 2013;132(5):958-961.). Deca uzrasta do 8 godina sklona su da izaberu namirnice koje su reklamirane na TV. Longitudinalna studija razvoja deteta (Québec Longitudinal Study of Child Development) na uzorku 1314 dece ukazuje da promena stila života i smanjenje vremena provedenog uz ekrane medija povoljno utiče na zdravlje kasnije u životu. Osim toga deca koja duže vremena gledaju TV češće jedu hranu sa većim sadržajem masti i visoke energetske vrednosti. Televizija ima značajan doprinos u nastanku gojaznosti. Reklame nezdrave hrane (brza hrana, slatkiši) imaju uticaj na decu i mlade. Reklame zdrave hrane čine tek 4% od svih reklama hrane. (Jones AF. The impact of media on children and youth. Paediatr Child Health. 2003; 8(5): 301-306.)

Suočeni smo i sa nutritivnom tranzicijom i novim obrascima u ishrani koje odlikuje sve veća upotreba "brze hrane" s niskom biološkom vrednošću, dok su kuvani obroci sve ređe zastupljeni u

svim generacijama. U radu su prikazane umetničke slike koje ilustruju zdravu hranu, kuvane obroke. (Cooling the Porridge by Jean-Francois Millet, 1861.; Anne Coster Vallayer – White soup Bowl, 1771; Still Life with Carnation and Eggs Georg Flegel, Johannes Vermeer - The Milkmaid (detail).1658; Man drink Orange Juice By Fernando Botero: Andrey Andreevich Popov, Demyan's Fish Soup, 1865). Ova umetnička dela bi mogla da se upotrebe u cilju promocije zdravog načina ishrane.

Moderno "obesogeno" okruženje, u kombinaciji sa neadekvatnom, uglavnom visokoenergetskom ishranom (Claes Oldenburg, Food Burger, 1962, ; Rebecca Rütten postavlja pitanje o našoj savremenoj kulturi brze hrane svojom serijom „Savremeni komadi“; Wayne Thiebaud – Cakes (Torte), 1963; Vladimir Lubarov Russian Artist. Cafe ArtFood ...), fizičkom neaktivnošću i čestim stresnim situacijama doprinosi smanjenoj potrošnji energije i povećanju telesne mase.

Populacija dece i mladih značajna je jer se u najranijem uzrastu oblikuju i usvajaju životne navike. Deca i mladi s prekomernom težinom češće pate zbog društvenog isključivanja i stigmatizacije. Za uzrast do šest meseci preporučuje se prirodna ishrana, bez ranog uvođenja nemlečne ishrane (Mother with child Artwork Description Artist: Mikuláš Galanda Created: 1934; Pierre-Auguste Renoir - Mother nursing her child.).

Fizička aktivnost treba da bude prilagođena uzrastu (Art Prints On Demand Renoir / La promenade / c.1906 - Pierre-Auguste Renoir as art ; Children Playing on the Beach, 1884 (oil on canvas), Cassatt, Mary Stevenson).

Velika pažnja je posvećena uticaju dužine spavanja na prekomernu težinu (Léon Augustin Lhermitte (1844–1925), The Harvesters' Pay (1882), oil on canvas, Musée d'Orsay, Paris. ; Artist Christian Krohg (1852–1925) Mother and Child Object type painting Date 1883).

Metabolizam tokom spavanja. Pokazalo se da je nedostatak sna povezan sa nekoliko metaboličkih promena koje utiču na telesnu funkciju i ponašanje. Ako se ove promene nastave tokom dužeg vremenskog perioda, može doći do gojaznosti. To uključuje povećano lučenje hormona kao što su hormon rasta, prolaktin, kortizol, insulin i tiroidni hormon. Neki od njih, poput hormona rasta i kortizola, rastu ili tokom večeri ili tokom noćnog spavanja, dok drugi poput insulina zapravo smanjuju osetljivost tokom noćnog spavanja. (Obesity and Sleep: By Dr. Liji Thomas, MD Reviewed by Afsaneh Khetrapal, BSc)

U radu Cuda SE and Censani M (Cuda SE and Censani M Pediatric Obesity Algorithm: A Practical Approach to Obesity Diagnosis and Management. Front. Pediatr. 2019;6:431.) date su preporuke za prevenciju i lečenje prekomerne težine. Prema uzrastu (period odojčeta, uzrast 2-4 godine, uzrast 5-9 godina i period edolescencije) date su preporuke za ishranu, spavanje, aktivnost, sedanterne navike i česte komorbiditete).

Za prvu godinu života, do šest meseci savetuje se isključivo prirodna ishrana, ne treba žuriti sa uvođenjem nemlečne ishrane. U radovima se naglašava povezanost ranog uvođenja nemlečne ishrane i prekomerne težine. Ako odojče već ima prekomernu težinu ne treba davati napitke zaslađene šećerom, brzu hranu ni dezerte. Ako se „odojče bori „da održi težinu ne treba da dobija sok iz flašice. Spavanje najmanje 12 sati dnevno. Treba im dozvoliti da budu što aktivniji. Prve dve godine života nije dozvoljeno gledanje televizije ni drugih ekrana (medija).

Deca (uzrast 2–4 godine) sa gojaznošću treba da imaju tri obroka plus 1-2 obroka dnevno. Ne treba im ponuditi napitke zaslađene šećerom, niti bilo kakvu brzu hranu. Veličinu porcije treba prilagoditi uzrastu. Decu treba pohvaliti za isprobavanje novih namirnica. U radu su prikazane dve ilustracije porodica za vreme obroka. Na prvoj svi članovi porodice se za vreme zajedničkog obroka bave i nečim drugim (gledanje televizije, mobilni telefoni, čitanje novina). Druga ilustracija prikazuje porodicu za vreme zajedničkog obroka koja nije zaokupljena drugim interesovanjem. Roditelji bi trebali da modeliraju ponašanje u ishrani koje žele da imaju njihovo dete. Deca bi trebalo da imaju rutinski obrazac sna. Vreme provedeno uz ekrane treba svesti na minimum.

Uzrast od 5 do 9 godina Deca sa gojaznošću u uzrastu od 5 do 9 trebalo bi da imaju 3 obroka dnevno plus 1-2 užine. Grupa hrane treba da uključuje 3 porcije proteina dnevno, 1-2 porcije mleka dnevno i 4–5 obroka povrća bez skroba dnevno. Spavanje je i dalje veoma važno za decu u ovom uzrastu koja treba da spavaju između 11 i 14 sati, najbolje odjednom, a efekat se ne postiže spavanjem tokom dana zbog deficita sna tokom noći. Zamena vremena provedenog za ekranom umereno snažnom fizičkom aktivnošću povezana je sa smanjenjem gojaznosti. Aktivnost treba da bude svakodnevna, što je moguće jača, ali zabavna. Deca u ovom periodu takođe mogu da razviju hipertenziju kao komplikaciju njihove gojaznosti, ali se moraju uzeti u obzir i drugi uzroci.

Adolescenti bi trebalo da imaju 3 obroka dnevno i mogu da sadrže 1-2 užine. Starija deca i adolescenti sa gojaznošću često preskaču obroke . Ovo dovodi do unosa veće količine hrane u kraćem vremenskom periodu. Adolescenti sve više konzumiraju hranu van porodične kuće i škole. Zato se preporučuje da što veći broj obroka bude u kući. Novije tehnologije mogu da se iskoriste da adolescenti podele sa prijateljima rezultatet svog vežbanja i aktivnosti,te da se tako uzajamno bodre. Trajanje i kvalitet sna u periodu adolescencije je problem za većinu roditelja jer adolescenti mogu preokrenuti ciklus budnosti i spavanja ostajući do kasno u noć. Adolescentima je često potrebno spavanje do 10 ili više sati dnevno. Nakon puberteta, adolescenti uopšte postaju manje aktivni. Međutim, za adolescente sa prekomernom težinom važno je razviti redovnu rutinu vežbanja od 60-90 min umereno do energične aktivnosti dnevno.

Ishrana roditelja, količina i raznolikost hrane u kući, ponašanje roditelja utiču na odnos deteta prema zdravim navikama u ishrani , fizičkoj aktivnosti i vremenu prevedenom u spavanju.

Christian Krohg (1852-1925) Mother and Child (Date 1883.)

